

REVISTA DE L'ASSOCIACIÓ DE MESTRES ROSA SENSAT

in-fàn-ci-a 135

educar de 0 a 6 anys

2003

NOVEMBRE
DESEMBRE

educar de 0 a 6 anys

El que volem

A Catalunya, l'any que ara acaba serà un any amb canvi de Govern, tots haurem viscut immersos en una llarga campanya electoral, amb promeses i més promeses sobre l'educació. Tots els partits saben que, per a la nostra societat, l'educació és una qüestió fonamental, que al país hi ha una sensibilitat especial per l'escola i l'educació, i que totes les famílies desitgen la millor educació per als seus infants.

Ara sabem que hi haurà canvi de Govern, però no sabem quin Govern hi haurà, i és precisament perquè en aquesta contesa electoral es dona aquesta certesa i incertesa alhora, que ens permet dir des d'aquestes planes que governi qui governi, nosaltres el que volem, és que es facin realitat les promeses.

El que volem és que les famílies amb infants més

petits de tres anys no tinguin problema per tenir una plaça d'escola bressol, que les tan necessàries, reclamades i promeses 30.000 places d'escoles bressol públiques es facin realitat.

El que volem és que totes les escoles bressol de Catalunya puguin respectar els drets dels infants, perquè es garanteixi des del Govern unes ratios que permetin l'atenció personal que aquests infants necessiten.

El que volem és que els mestres i educadors de les escoles bressol vegin reconegut el valor del seu treball amb unes condicions laborals i una retribució d'acord amb la importància de l'educació en aquestes primeres edats.

El que volem és que es garanteixi la coordinació necessària entre l'escola bressol i el parvulari, per poder fer realitat l'educació infantil al país, com una manera més de donar valor al present de cada infant, al que és, al que l'interessa, al que l'hi des-

vetlla i l'hi manté la curiositat, al que el fa créixer i descobrir el món.

El que volem és que els parvularis tinguin garantit com a mínim quatre mestres per a cada tres grups, per poder fer realitat el somni i la necessitat dels infants de treballar en petits grups.

El que volem és que, en fer compatibles les responsabilitats familiars i laborals de les famílies es tinguin en compte els drets i les necessitats dels infants, i les diferents responsabilitats i els espais necessaris per a l'escola i per al temps lliure.

El que volem és que s'obri un ampli debat sobre els espais i equipaments que l'escola dels més petits necessita per fer realitat l'escola del segle XXI.

El que volem és que el nou Govern governi pensant en el futur, que governi amb extremada atenció al present dels infants com la millor manera, per no dir l'única, de garantir el futur del país i dels seus ciutadans.

Plana oberta	Pàgines per a les opinions i els suggeriments dels lectors		2
Educar de 0 a 6 anys	Joan Ripoll, mestre de metges i mestres	Josep Bras i altres	7
Escola 0-3	Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros	Glòria Blasi, Carme Cisneros, M. Camino Val i Àngels Zamora	11
	Autonomia i cooperació en la vida diària d'una escola bressol	Heide Wettich	16
Bones pensades	El pedrís	Marta Graugés	19
Escola 3-6	Del temps per a totes les coses	Josepa Gómez i Bruguera	20
	Fem realitat els drets	Maite Pujol	23
Infant i societat	Dubtes en temps de guerra	Raimon Portell	28
Infant i salut	Víncle afectiu i atenció precoç	Núria Beà	31
El conte	Els contes i el temps. Els follets i el sabater	Elisabet Abeyà	34
Libres a mans dels infants	Què passa quan...	Rates de Biblioteca	36
Informacions			37
Abstracts			40
Cop d'ull a revistes			41
Biblioteca	sumari		42
Índex del 2003			44

Si fem un viatge per altres comunitats autònomes, veurem paisatges molt diferents pel que fa a la implantació del cicle 0-3 dins el sistema educatiu. El que tenim en comú és la creixent demanda social de places d'aquest cicle, un creixement que sovint es gestiona pensant amb les necessitats familiars i no amb els veritables usuaris de l'escola, que són els nens de zero a tres anys.

Al nostre país, Catalunya, totes les forces polítiques han evidenciat en els seus programes i intervencions parlamentàries, amb moltes ganes i força entusiasme, la intenció de crear

educativa, que condueix aquest sector educatiu a un terreny més assistencial i que condiciona el dret a l'educació que tenen els infants, a la situació laboral dels seus pares, creant així nous sistemes d'exclusió social.

L'educació dels més petits s'ha convertit en moneda de canvi, en promeses que fa l'oposició per erosionar el Govern i posa de manifest un cop més la timidesa dels diferents governs amb competències en qüestions d'educació. D'altra banda el Departament d'Ensenyament ha manifestat en repetides ocasions la decisió de no ampliar la xarxa pública de llars d'in-

d'infants del Departament d'Ensenyament reprenem una reivindicació històrica: es tracta de fixar dins l'horari de treball de cada educadora una franja d'una hora no lectiva, un temps de no atenció directa als infants. Aquesta mesura permetria racionalitzar l'horari i dur a terme d'una manera més acurada les tasques marca- des en les instruccions de principi de curs pel Departament d'Ensenyament mateix.

Quin ha de ser l'horari del personal educador d'atenció als nens i nenes en un centre d'educació infantil?

Semblaria lògic pensar que l'horari

restar de la nostra dedicació familiar i del nostre temps lliure.

El sistema educatiu pel que fa al nombre d'hores lectives és piramidal. Al vèrtex, hi podríem situar els companys de secundària i batxillerat i a la base els professionals del primer cicle d'educació infantil.

Hem d'interioritzar i exterioritzar que formem part del conjunt de treballadors i treballadores que es dediquen al món de l'ensenyament i, respectant les peculiaritats que ens imposa el primer cicle de l'educació infantil, el nostre horari s'ha de correspondre amb el tipus de feina que fem.

L'horari a les llars del Departament

Conxita Mañé

milers de places de «guarderies» i altres serveis d'atenció a la infància, per satisfer la demanda d'un moviment social del qual tots ens hem fet ressò, bé participant a les diades convocades pel Marc Unitari de la Comunitat Educativa, moviments veïnals, recollides de signatures, etc., per tal de fer efectiva la creació de més escoles públiques d'educació infantil 0-3 de qualitat.

La societat actual demana solucions ràpides i de vegades poc reflexionades de com compaginar la vida familiar i la vida laboral. Així podem llegir en grans titulars dels diaris la creació de «guarderies» a les empreses i polígons industrials, cosa del tot incompatible amb el concepte d'educació infantil defensat per la LOGSE i la comunitat

fants pròpies, tendint a potenciar una xarxa municipal.

El personal educador de les llars d'infants del Departament d'Ensenyament estem fent un horari de 40 h d'atenció directa als nens i les nenes. Això vol dir que tots els aspectes organitzatius –programacions, relació amb les famílies, etc.– es fan gràcies a la bona entesa dels equips i a la col·laboració del personal de serveis.

Definir quin ha de ser l'horari d'atenció als infants que ha de fer el personal educador en una llar d'infants sempre és un tema conflictiu ja que l'Administració, com és habitual, vol donar un servei a les famílies amb el mínim de costos.

Davant aquesta situació complexa, el col·lectiu d'educadores de les llars

es compon d'unes hores d'atenció directa als infants, on es treballen els hàbits, es fan activitats adequades per al desenvolupament dels infants i es vetlla per crear una relació afectiva amb cada un dels nens i les nenes i una altra franja horària que permetés fer la programació de les activitats, l'observació de l'evolució dels infants i l'establiment de vies de comunicació, tant amb les famílies com amb els altres agents que intervenen en el procés educatiu.

Però aquest no és el cas. El nostre horari real és de moltes, moltíssimes hores d'atenció als infants (i tot sigui dit amb unes ràtios massa elevades, però aquest, és un altre tema de denúncia) i una franja horària, di- guem que imaginària, que podem

Les educadores de les llars d'infants públiques del Departament d'Ensenyament hem iniciat un procés negociador per poder disposar d'aquestes dues franges horàries. Esperem que l'Administració sigui sensible a les demandes plantejades i que puguem arribar a un acord per millorar la situació laboral amb un horari que ens permeti fer front a les necessitats de la nostra tasca educativa.

Volem pensar que res no impedeix l'adequació del nostre horari al de la resta de professionals del sistema educatiu i que el Departament d'Ensenyament perfilarà l'organització i el funcionament de les seves escoles (llars d'infants) per tal que sigui el referent de qualitat a casa nostra i un model a la resta d'Europa. ■

El jardí a l'escola bressol

Rosa Vidiella

Denominem «jardí» tota mena d'espais a l'aire lliure que podem oferir als infants, i escollim precisament aquesta paraula perquè és la que ens sembla més específica i amb més força per a la definició d'aquests espais en els nostres projectes pedagògics.

El que en el col·lectiu escolar s'anomena «pati» no acostuma a ser precisament un jardí. Potser

mereixeria una reflexió a parvularis i primàries, trobar noves formes d'enriquiment dels espais a l'aire lliure. En el nostre cas, a més, no té gaire a veure l'ús que en fan els infants més petits amb els de les altres etapes educatives i, per tant, aquest fet ens diferencia pel que fa als plantejaments que proposem.

L'escola bressol hauria de ser aquella institució creada per correspondre als drets i potencialitats dels infants. És l'infant qui, a partir d'una actitud activa i participativa, descobreix l'entorn d'una manera natural, acompanyat pel seu mestre, que és qui li presenta aquest entorn i nodreix de llenguatge les seves accions, amb una actitud de càlida comprensió i respecte.

El jardí de l'escola bressol és l'espai exterior que, a poc a poc, l'infant també anirà fent seu. El primer espai ha estat casa seva, després l'estança on el porten els pares i d'on, a mesura que s'hi sent segur, provarà de sortir cap a espais comuns, cap al jardí i també les estances dels altres infants,

eixamplant així l'apropiació que fa del món que l'envolta.

Tècnicament, qualsevol espai a l'aire lliure es pot convertir en jardí. Perquè això sigui possible, cal tenir en compte els punts següents:

- En primer lloc, crear dins l'espai que es tingui, sigui quina sigui la seva configuració, tot allò que pot formar un jardí.
- En segon lloc, acordar entre tots els educadors de l'escola no tan sols la creació i transformació en el temps d'aquest espai, sinó també dels criteris que en determinaran l'ús.

Quant a la primera especificació, pensem que cal tenir un projecte que inclogui totes les propostes de natura i jocs que determinem com a drets i possibilitats d'ús dels infants. A partir de totes aquestes propostes, veurem quines, com i quan les podem incloure en el nostre «jardí».

Pel que fa a la segona qüestió, el projecte d'execució del jardí ha d'anar acompanyat de la reflexió

LLAR D'INFANTS EL TRICICLE

dels mestres sobre com vivim aquest espai i com l'oferim als infants i les seves famílies.

El jardí ha de poder ser viscut per tots, infants i adults, com la necessària aportació de natura al creixement en salut, a partir del gaudi del sol, l'aire, les plantes. A més, contribuirà a la creació de l'hàbit de viure'l en els infants i les seves famílies. Es també el lloc idoni per a les relacions heterogènies i aprenentatges diferents dels que es fan a l'interior.

Si plantejem una reflexió de l'ús que es fa dels jardins a l'escola bressol és perquè ens sembla observar-ne aspectes que no correspondrien a les edats dels nostres infants sinó a altres etapes educatives: sortir i entrar a hores exactes, fer «fila», deixar els infants que facin, sense ser acompanyats pel seu mestre, sinó tan sols «vigilats» per algú, etc.

Si en la reflexió de les escoles es prioritzen els interessos dels infants (per sobre d'horaris, objectius, programes, possibles incompatibilitats, interessos personals, etc.), segurament que la proposta d'ús del jardí es podrà fer d'una manera més flexible.

Una manera d'oferir l'espai a l'aire lliure als infants durant l'adaptació seria deixar la porta ober-

ta una estona cada dia i que la mestra se situés asseguda a la seva cadira al llindar, tant a disposició dels infants ja interessats per l'exterior com pels que preferissin seguir dins l'estança. L'infant s'aniria situant en l'hàbit de les seqüències temporals i les situacions espacials pel fet de la natural coincidència de les tasques quotidianes en el temps i l'espai i l'ajust que hi aniria aportant la mestra.

Tal com ho veig, que les propostes dels mestres als infants es converteixin en un comportament maquinal, segurament és causat bé pel desconeixement profund d'aquesta etapa educativa, bé per la inseguretat davant la riquesa expressiva que mostren els infants o per les dificultats pràctiques que comporten per a tot l'equip un edifici complex, sense sortides directes de l'estança al jardí i/o sense la imprescindible seguretat.

De totes maneres, si les prioritats són clares i assumides per tot l'equip d'educadors, s'aconsegueixen fites molt més altes, siguin quines siguin les condicions materials i humanes.

Criteris essencials

Exposem a continuació els criteris en els quals ens basem en plan-tejar-nos el jardí.

En la construcció de nous edificis, convé que aquests estiguin orientats a migdia, per poder gaudir del sol des del matí a l'hivern, especialment a la zona dels bebès.

S'ha de poder, però, ombrejar la façana, el porxo i algunes altres zones, especialment amb elements naturals (arbres de fulla caduca, plantes enfiladisses, etc.), de manera que permeti trobar-s'hi bé a l'estiu i, a més, aconseguir el refredament de la façana i l'aireig de la casa per mitjà de les finestres ombrejades.

El jardí ofereix als infants tota mena de descobertes i jocs. Els terres, les plantes, els petits animals que hi viuen, el tipus de temps que hi faci, tot són possibilitats que els infants poden descobrir i de les quals gaudir. En aquest sentit, hauran de ser prioritaris tota mena de materials naturals (elements de fusta, troncs, etc.).

Un jardí ben plantejat, que contingui les propostes de joc adequades i les respostes de servei necessàries (facilitat per a la neteja, per guardar les joguines, etc.), n'estimularà la utilització. Cal tenir en compte el baix índex de mal temps al nostre país.

La nostra proposta, doncs, voldria afavorir la màxima utilització

del jardí: que nenes i nens gaudeixin de l'aire, del sol, respirar un ambient natural rodejats de plantes, terra, aigua, etc., per compensar-los l'habitual manca dels esmentats elements en la seva vida familiar.

Els criteris que considerem essencials són els següents:

Seguretat

Ha de ser un espai d'ús exclusiu a fi de salvaguardar-ne la salubritat en la pràctica que en fan els infants de menys de tres anys. (risc de restes que hi puguin deixar els adults o els animals domèstics). S'ha de mantenir el més net possible, i sense cantells vius, elements punxants o estelosos.

Des de les estances, s'ha de poder tenir la màxima visió del jardí, de manera que les mestres puguin observar la major part d'infants que estiguin a fora. Els racons o parts del jardí no visibles des de les estances són força interessants per als infants més agosarats, però caldrà preveure maneres de limitar-ne l'accés mentre les mestres no hi puguin estar presents. Les limitacions, millor que siguin al més natural possible (per exemple, bardissa i una part amb alguna altra mena de cleda, una xarxa que es pot retirar fàcilment, etc.).

Joc/ descoberta/ experimentació

Ha de ser un espai suggeridor, estimulator, tant per la seva configuració com pels elements que contingui. L'infant hi ha de poder descobrir coses diferents de les de dins la casa i, a més, exercitar tota mena de motricitat àmplia, llocs on amagar-se, dificultats en el terra que els posen a prova l'equilibri, descobrir els espais veïns de l'escola i de fora.

Els adults també s'hi han de poder sentir a gust, mostrant a més el seu gaudi a l'aire lliure i també la cura necessària per conservar aquest entorn.

Respostes de servei

S'ha de pensar en tot allò que pugui facilitar les tasques dels educadors de l'escola, com ara guardar les joguines i altres elements auxiliars (taules i cadires per al dinar, els estris per conservar el jardí, etc.).

També cal preveure la necessària conservació periòdica de més envergadura: envernissar elements de fusta no tractada, vigilància dels desguassos pluvials, canvi de la sorra, etc.

A tenir en compte en el disseny

- La distribució de tots els elements ha de permetre tant els

jocs d'observació i manipulació (infants més quiets), com els jocs de moviment, sense que uns interfereixin en els altres.

- Entre les sortides de les estances i el jardí, convé que hi hagi una vorera d'almenys dos metres d'ample amb pedris o alguna

ESCOLA BRESSOL L'ESQUIROL

cosa semblant, i coberta per porxo. Aquest espai facilita tant el joc a l'aire lliure en l'espai immediat a l'estança com poder instal·lar-hi taules de jardí (apilables i que no pesen), per organitzar el dinar a l'aire lliure.

A més, constitueix una mena de zona entre el «dins» i el «fora», que allunya el sòl exterior del de l'estança i preserva aquest de l'erosió a què estaria sotmès per la terra i la sorra que s'adhereix al calçat. S'aconsella la utilització d'estores per netejar el calçat.

- El terra, la jardineria i els elements de joc s'han de distribuir de manera que donin resposta als interessos dels infants: joc individual, de petit grup, de gran grup. Cal crear racons per acollir petits grups d'infants amb la necessària intimitat, a partir de tanca vegetal, jocs alineats, etc.

Els bancs i les cadires per als adults serveixen per observar els infants, per a jocs de falda, per al descans de les famílies. Convé que es distribueixin a l'entorn del jardí, allunyats de la façana i de manera que permetin la màxima visió del jardí. D'aquesta manera, facilitem que els infants eixamplin la descoberta de totes les propostes,

amb la seguretat que els dona la presència de la mestra.

- Pel que fa al sòl, cal que sigui amortidor i el més natural possible: terra aplanada amb sauló, gespa «grama». Millor si hi ha alguns desnivells o bé una «muntanyeta» per enfiletar-s'hi i rodolar pendent avall.

En el cas dels terrats, on el terra és molt dur, cal instal·lar-hi terres amortidors artificials, si més no, on hi hagi elements on enfiletar-se. Aquests terres poden ser fixos o bé plegables. En aquest últim cas, cal airejar periòdicament la zona del terra, a fi que no es creïn humitats. En tots els casos, s'han de poder netejar acuradament.

Elements aconsellables*Joguines i jocs*

Tot i les possibilitats de joc que ofereix el jardí, convé tenir-hi uns jocs fixos i algunes joguines complementàries.

Pel que fa a les joguines, hi ha una oferta variada comercialitzada, pensada per a jocs d'exterior, però cal que hi hagi sempre objectes i materials de recuperació, que són els que més permeten les descobertes dels infants. A més, són fàcilment renovables i sovint se n'afegeixen de nous.

Quant a la quantitat més adequada, usaríem el mateix criteri que per a les joguines dins les estances: cal tenir mesura, sobretot d'estris i joguines petites. Massa joguines destorben la utilització de l'espai i, a més, fan perdre l'interès dels infants. Aconsellem recollir aquests materials dins de contenidors (caixes, xarxes, cistells, i també algun contenidor gran amb rodes) que es poden guardar en el traster del jardí (no s'han de barrejar amb les joguines de les estances).

Grans moviments

Els elements de joc més adequats per al jardí són els que permeten tota mena d'exploració amb el cos: amagar-se, enfilarse, pujar i baixar de diferents maneres, deixar-se anar, passar per llocs difícils, grimpar, penjar-se de les mans... Poden ser mòduls de joc creats per a aquest fi i també elements de recuperació com pneumàtics, bidons, caixes grans, etc.

Els elements per al balanceig, poden formar part del mòdul i també se'n poden tenir a partir de barres a dos metres d'alçada, per penjar-hi cordes de nusos, xarxes, cabassos de goma, etc. (en cap cas elements rígids). Es poden situar en dos punts, un cap a la zona dels infants de primer any i l'altre al

costat oposat, proper als infants de segon i tercer any.

Manipulació de materials

L'aigua hauria d'oferir les propostes següents: per beure, rentar-se, experimentar (tocar, manipular, ús d'estris diversos, fer pastetes amb altres materials afegits, etc.), i quan el temps ho permet, sentir l'aigua amb tot el cos, a partir d'algun joc estable («xip-xap», etc.), mànega amb aspersors, brolladors (esquitxos, raig, transparència al sol, el so, etc.). No s'han d'usar piscines ni aspersors de pols d'aigua, pel risc que comporten.

Dues piques a disposició dels infants, distanciades una de l'altra, de tipus col·lectiu, no més amples de 40 cm i amb tres aixetes de creueta. Convé que hi hagi una aixeta de pas o barrejador d'aigües a 1,60 m d'alçada, per a ús dels adults, tant per limitar la utilització de la font, si cal, com per trencar la fredor extrema de l'aigua a l'hivern. El desguàs ha de ser a la vista o bé registrable.

Cal preveure l'aigua per a la neteja i el reg del jardí, per mitjà d'una aixeta de bola o similar a 1,60 m d'alçada, i amb suport portamànegues al costat.

Hem de poder oferir sorra neta als infants, fins i tot als més petits,

ja que els ofereix tota mena de possibilitats manipulatives, tàctils i d'experimentació tant amb les mans com amb objectes (omplir, buidar, gratar, apilar, etc.).

Cal tenir una cura especial de la sorra perquè no esdevingui un lloc de contagis i infeccions. Això vol dir que ha d'estar controlada pels adults, situada en un lloc concret, protegida i renovada periòdicament.

A més, cal passar el rastell diàriament en sortir al jardí, a fi d'aïllar-la, que no acumuli humitats i pugui estar exposada als raigs ultraviolats del sol. Els vespres i caps de setmana, s'ha de protegir amb un tendal de manera que l'aigua llisqui si plou i, sobretot, no hi puguin accedir els gats.

Si el jardí és un terrat, s'ha de procurar que no quedi sorra escampada, ja que si plou pot embussar els baixants de la casa.

Flors, plantes, arbres...

Gaudir de vegetació cada dia contribueix a fer que els infants creixin en salut, ja que és una mena de filtre contra la pol·lució. A més, els aporta tota mena d'informació de formes, colors, olors. Les plantes permeten que s'hi acostin i hi visquin animalons (papallones, marietes, ocells, etc.).

Si el nostre jardí és un terrat, es pot trobar la manera de fer-hi créixer des del resistent gerani fins a arbustos i plantes enfiladisses. Si cal crear zones ombrejades, és millor posar-hi elements naturals com ara plantes enfiladisses, bruc, canyís...

Els millors arbres són els de fulla caduca, que refresquen a l'estiu i permeten el sol a l'hivern. Tenir arbres davant la façana és una bona manera que no s'escalfi i, a més, es pugui airejar l'interior.

Si hi ha algun fruiter, cal vigilar les possibles plagues i també la caiguda de fruits.

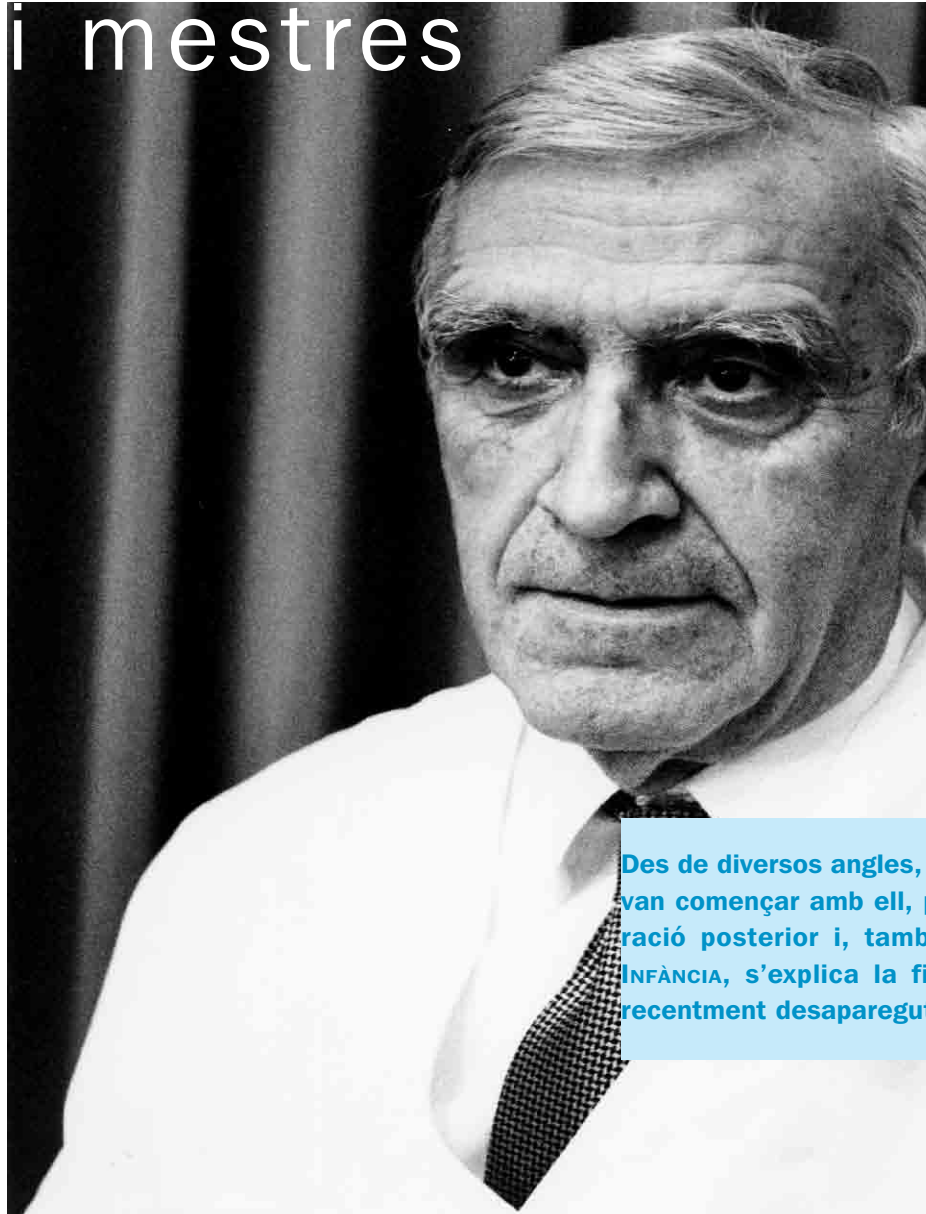
Es poden fer racons a partir d'arbustos que no sobrepassin el metre d'alçada.

El traster del jardí permet guardar tant les joguines com els estris per al manteniment d'aquest entorn. A més s'hi poden guardar apilades les taules de resina sintètica i les cadires, de manera que no sigui una tasca feixuga poder oferir als infants dinar al porxo.

Hem de tenir en compte les normatives vigents establertes per la Generalitat: DOG núm. 336, d'11 de juny de 1983, sobre les condicions higienicosanitàries i de seguretat de compliment obligatori per als centres que acullen infants de menys de sis anys, i altres que es puguin establir d'àmbit estatal. ■

Joan Ripoll

mestre de metges i mestres

Des de diversos angles, un dels pediatres que van començar amb ell, pediatres d'una generació posterior i, també, des de la revista *INFÀNCIA*, s'explica la figura de Joan Ripoll, recentment desaparegut.

Què n'és de difícil comprendre que ja no hi ets, que te n'has anat i t'has endut amb tu aquest bagatge tan immens que et sobreeixia i tots l'aprofitàvem. Ara ja mai més no ens podrem emmirallar en el teu exemple i el teu seny no ens podrà aconsellar. No rebrem la doctrina de la teva saviesa, no ens sentirem consolats amb la teva discretíssima tendresa ni ens sentirem estimats amb la teva generosa amistat.

T'enyorarem, Joan. La Maria Rosa, la nombrosa fillada que us havia fruitat a la parra de la llar, t'enyoraran, Joan. I els infants dels que has tingut cura com a metge i que ja grans encara et recorden. I els amics, entre els quals reclamen un lloc, no pas de privilegi, però a prop del teu afecte. En moltes ocasions hem caminat junts, uns al costat de l'altre i hem seguit la ruta plegats que –deixa-m'ho dir– sovint tu marcaves amb senzillesa i amb tenacitat.

Recordo especialment el temps en què, amb tant d'entusiasme, vàrem fer amb en Joaquim, *El vostre fill*, el nostre llibre. Era una obra modesta, però era plena d'amor vers els infants i volia ser una ajuda per els pares. Ara, de lluny, m'adono que tu en vas ser l'ànima i l'esperit ordenador.

I recordo l'honestedat del teu criteri i l'espiritualitat que traspuaves sense carrincloneries, creant una església potser diferent de la que teníem, sempre amb afany de servir els altres, desitjant una justícia estricta tan difícil d'aconseguir, però amb lliurament i fermesa.

Si almenys ens haguéssis pogut lliurar una part de les virtuts que ja enyorem! Però t'ho has endut tot. Com és possible que hàgim perdut tot el que hi havia en tu? Com deia Carles Cardó, «No creiem ben cregut que ets a l'altre costat de la mort». Com diu en Josep Lleonart, «Potser ens adonarem que la mort és mentida i que aquell que ha estimat mai més no resta sol.

Ramon Martínez Callén, pediatre

“Combinava de manera magistral els avenços científics del moment amb el sentit comú i la capacitat de fer comprensibles les qüestions complexes.”

La sobtada mort del nostre amic, el doctor Joan Ripoll i Borrell ens ha colpit a tots els que el vam conèixer.

Des de la revista INFÀNCIA li retem homenatge per la qualitat de la tasca realitzada al Consell de Redacció (1981-2001), on hi aportava lúcidament una òptica pediàtrica, amb la seva vessant pedagògica i social.

Ha estat una persona d'aquelles que quan un té la sort de conèixer-la, ho agraeix i ho aprofita com si fos un autèntic regal. En mig de les discussions escoltava molt i sabia interpretar, sintetitzar i ajudar a desencallar en els moments difícils, i sempre des d'un profund respecte.

Recordem la seva elegant presència, el seu somriure simpàtic, sempre a vessar de bon humor, la seva insistència en el sentit comú a l'hora de vetllar per la salut dels fills.

La seva generositat i la ment lúcida, oberta a estimar i entendre les diferents cultures, i la seva pau d'esperit amb què atenia infants i famílies, traspuaven una integritat personal i professional extraordinàries.

Com ens deia en el seu «Comiat»:

Ni l'amor ni l'amistat desapareixeran,
Només haurem d'aprendre noves formes de gaudir-ne

Pel seu tarannà de fonda humanitat connectava amb senzillesa amb qualsevol persona i transmetia amb convicció i entusiasme els seus missatges.

En Joan Ripoll ha estat un apassionat de la família i del seu país, i dels nois i noies que, en el seu niu, s'hi crien. Potser per això moltes famílies, agraïdes, eren al seu comiat.

Molt agraïts, Joan Ripoll,

Josep Bras i Marquillas i Elisenda Trias i Folch, pediatres

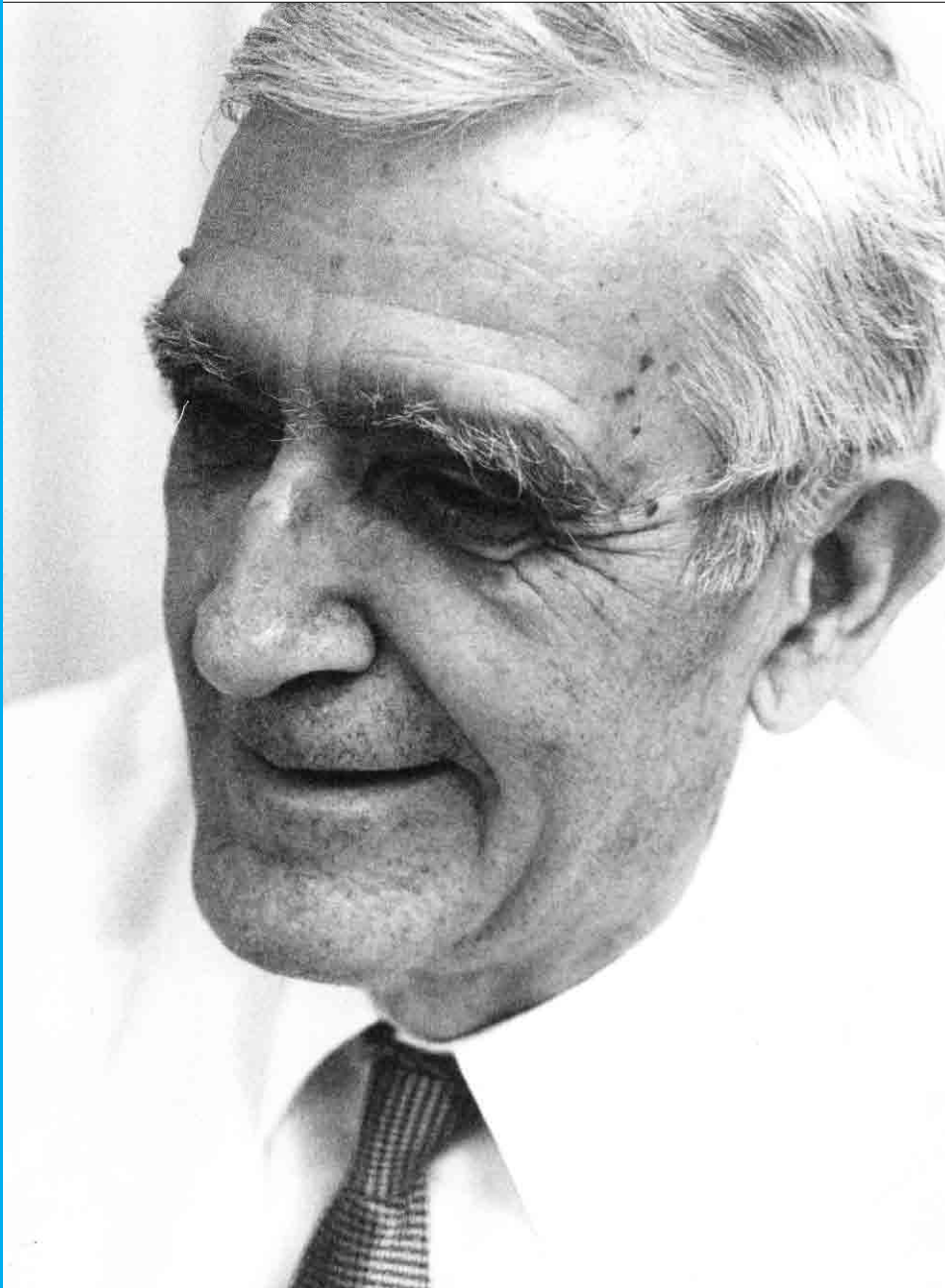

FOTO: CLARA ELIAS

“Les seves opinions des de fora de l'escola sempre tenien la precisió de la persona sàvia i culta que sap valorar el treball dels altres.”

El 30 de setembre moria Joan Ripoll company del Consell de redacció de la revista des del seu inici. Fa dos anys va venir per darrera vegada a la reunió del Consell per dir-nos personalment que feia temps que anunciava la seva jubilació i ens ho feia saber a tots. Però, tot i acceptant la seva decisió, seguíem demanant-li opinió, col·laboració i sempre el vàrem sentir proper i disposat.

Joan Ripoll era un company entranyable, íntimament lligat al nostre treball i a la nostra història. A l'Associació de Mestres Rosa Sensat, l'any 1968 ja va participar en la formació de mestres a l'Escola d'Estiu, la primera que va tenir cursos d'escola bressol. A l'Escola d'Estiu de 1969, en ple «estat d'excepció» decretat pel Govern dictatorial, en parlar de l'herència, en Joan explicava amb minuciositat els cromosomes i els gens, i mentre explicava l'atenció anava creixent i amb l'atenció creixia l'interès per saber-ne més, per anar a fons, un fons cap on, amb tanta finor, ell ens conduïa. En els seus cursos de puericultura combinava de manera magistral els avenços científics del moment amb el sentit comú

i la capacitat de fer comprensibles les qüestions complexes, tant des del punt de vista mèdic com social.

Una capacitat que es fa evident també en les seus textos, que trobem recollits en llibres (col·lecció Dossiers i col·lecció Temes d'Infància) editats per l'Associació de Mestres Rosa Sensat o en els diversos articles que ha escrit per a la revista INFÀNCIA, en els quals fa gala del seu sentit de l'humor, la seva excepcional capacitat de desdramatitzar les situacions o els problemes amb una manera de fer rigorosa, profunda i optimista alhora.

Joan Ripoll era un metge compromès amb la societat del seu temps i amb la infància, més enllà del que molts poden entendre com estricte comportament professional. A Rosa Sensat recordem bé la ràpida capacitat de reacció que la Societat Catalana de Pediatria, amb Pere Calafell al davant, va tenir el dia que a la plaça de Sants el llavors alcalde de Barcelona prometia a la ciutat la creació d'un Patronat Municipal de Guarderies. Aquell mateix dia, una representació de l'entitat, en què hi era també Joan Ripoll, es trobava a Rosa Sensat per parlar de com calia actuar per no deixar perdre l'oportunitat i poder ser-hi representats i, d'aquesta manera, s'inicià una nova col·laboració cívica en tot el procés de constitució del Patronat a Barcelona. Joan Ripoll participà activament tant en les reunions a l'Ajuntament com en les que es feien amb l'ampli moviment professional i ciutadà que es desenvolupà per fer realitat, i omplir de contingut, aquella promesa.

Tota una generació de mares i pares de Catalunya ha estat orientada per ell i pels seus companys de generació i mestratge, Ramon Martínez Callén

i Joaquim Ramis, amb el seu llibre *El vostre fill* publicat els anys seixanta. Un llibre de puericultura complet, on els pares i les mares podien trobar orientació sobre els petits i grans dubtes que comporta la cria d'un infant. Un llibre que mostra de manera planera una idea completa de desenvolupament, de creixement, d'atenció, un llibre en el qual l'infant es mostra com una persona completa que necessita una atenció plural, una petita revolució en aquella època, que des del títol mostra el seu posicionament sobre la necessària corresponsabilitat cap el fill.

L'ocupació i preocupació de Joan Ripoll per la salut dels infants ha estat sempre amarada de la definició d'un altre amic pediatre, Joan Gol, una definició de salut que impregnava els escrits d'en Joan, les seves classes, les seves opinions, la seva manera de fer i d'estar, una definició que diu: la salut com una manera de viure que és autònoma, que és solidària i que és joiosa. Una definició que sempre hem sentit tan propera a la pedagogia.

Joan Ripoll ha estat per a nosaltres més que un company, un amic, franc, honest, compromès, optimista, modest, proper, amable, ens ha ensenyat a veure i valorar el costat positiu de les coses i de les situacions. Les seves opinions des de fora de l'escola sempre tenien la precisió de la persona sàvia i culta que sap valorar el treball dels altres. Per a nosaltres ha estat un gran mestre, una gran persona, que hem tingut la sort de conèixer i estimar.

INFÀNCIA

Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros

Glòria Blasi, Carme Cisneros,
M. Camino Val i Àngels Zamora

Els infants s'interessen pels éssers vius. Un entorn proper a l'escola, conegut i, per a alguns dels infants, fins i tot familiar, va ser el marc on un grup reduït d'infants de 2-3 anys van poder observar els éssers vius que hi havia. Van descobrir les formigues i, durant diverses sessions, van mirar, parlar, deduir i aprendre com són, on viuen, com es desplacen.

El projecte anomenat «Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros» va néixer fruit de la nostra participació en el primer «Seminari-Taller d'Educació Científica. L'Observació dels éssers vius», organitzat pel Museu de la Ciència Fundació «La Caixa».

Vam triar la plaça Boyeros perquè és un espai proper a l'escola, situada al barri de Taxonera Carmel, al districte d'Horta Guinardó de Barcelona. Els infants la coneixen –com escola hi hem anat diverses vegades–, i alguns infants hi van també regularment amb les seves famílies.

A més a més, dins el marc de l'Agenda 21 Escolar, la nostra escola està desenvolupant un projecte que hem anomenat «Adoptem la plaça

Boyeros», amb el qual pretenem millorar-la i adequar-la perquè pugui ser utilitzada, en condicions satisfactòries, per infants, joves, adults i grans del barri. Com és sabut, participar en l'esmentada Agenda 21 Escolar requereix un esforç de reflexió i revisió de les pràctiques i els plantejaments educatius dels centres, i també la implicació en alguna acció que comporti una millora en relació amb el medi ambient i la sostenibilitat.

Per tots aquests motius, i perquè creiem que no hem de fer activitats perquè sí, sinó con-

textualitzar al màxim aquelles que hem programat, vam triar la plaça Boyeros, com a entorn on els infants de la nostra escola poguessin observar els éssers vius que hi ha i com interactuen.

La plaça està situada al final del carrer de la nostra escola. Hi ha alguns bancs i elements de joc. També hi ha algunes plantes: una figuera, xicrandes i diverses tipuanes (*Tipuana tipu*) i també acostuma a haver-hi molts gossos, perquè davant de la plaça, a l'altre costat del carrer, hi ha instal·lat un «pipí-can».

S'hi arriba per un desnivell enrajolat –de difícil accés per als infants petits i la gent gran–; la resta de la plaça és de terra. En la distribució de la plaça hi ha diferents nivells.

El projecte va durar un mes i mig, i es va desenvolupar amb infants barrejats dels dos grups de 2 i 3 anys que teníem a l'escola. L'organització de les activitats es va fer en grups petits, de sis infants.

Observació de l'entorn

Vam començar per una primera fase, l'objectiu de la qual era motivar els infants i esbrinar els seus coneixements sobre aquest entorn. Els vam mostrar fotos de la plaça des de diferents perspectives per veure si la reconeixien i quins elements identificaven.

Fèiem preguntes sobre diversos elements per veure què recordaven o què els agradava més, com: «Què hi ha a la plaça Boyeros?», «Amb qui hi vas?», «Què fas quan hi vas?», «Hi ha altres infants?», «Hi has vist algun animal?», «Hi has vist alguna planta?»

Tots els infants hi havien anat anteriorment i reconeixien l'espai perfectament.

Sortides a la plaça

En una segona fase, vam organitzar diverses activitats i sortides a la plaça. Volíem observar-la, recollir els comentaris que fessin els infants i veure quina elaboració-interiorització feien d'allò que havien observat.

En una primera anada a la plaça, vam fer una observació general de tot el que hi havia: elements de joc, altre mobiliari urbà, elements naturals, éssers vius, etc. El que més els va cri-

dar l'atenció van ser els elements de joc, la figuera que té un tronc molt gros —els infants s'abraçaven al tronc— i les formigues que vam descobrir.

De tornada a l'escola, vam encetar una conversa amb l'objectiu que els infants expliquessin allò que havien vist, o el que més els havia agradat. Finalment, els vam oferir materials diversos: troncs petits, pedres, taps de suro, fulles i llavors seques, fulls de paper i ceres per dibuixar, i els vam demanar que provessin de fer allò que més els havia agradat o interessat.

Primera sortida a la plaça Boyeros (15/4/02)

Resum de la conversa en arribar a l'escola

Mestra: On hem anat?

Infants: A la plaça Boyeros.

M.: D'on han sortit aquests pals?

Es refereix a unes branques que l'Alba ha agafat a la plaça. Ningú no li contesta. Els Infants parlen entre ells de les formigues que han vist; corren perquè fa fred.

M.: Què hi havia a la plaça Boyeros?

I.: Tobogan, escales, camells [són uns gronxadors que hi ha a la plaça], formigues grosses, formigues petites i bitxos.

M.: Quin altre animal heu vist?

I.: Un ocell.

M.: Era un pardalet.

I.: No menja [el pardalet] perquè té fred. Coloms. També marietes.

M.: Has vist marietes?

I [un altre infant]: No, perquè no han sortit.

M.: Que heu vist arbres?

I.: El figuè.

M.: Sí, la figuera.

Com que una de les coses que més els va interessar van ser les formigues, vam centrar la segona sortida en aquests éssers vius.

En arribar a la plaça, el primer que els cridà l'atenció fou el tobogan i la rampa per on es van enfilat i lliscar.

La mestra els preguntà: «Recordeu quins animals vam veure l'altre dia?» Tots van respondre: «les formigues». També recordaven perfectament el lloc on les havíem vistes. Encara n'hi havia i vam dedicar una estona a observar-ne els desplaçaments. Uns metres més enllà, vam descobrir el cau. Vam observar les contínues entrades i sortides; els vam explicar que, per aquell forat, les formigues entraven i sortien de casa seva, que viuen sota terra, a les fosques. En vam agafar unes quantes per poder observar-les millor amb les lupes.

Abans de tornar a l'escola, no es van poder estar de tornar a pujar i baixar pel tobogan. Al costat, hi ha la figuera esmentada, en la qual també vam parar atenció; quatre dels sis infants s'hi van acostar i, com la vegada anterior, van abraçar el tronc.

El camí de tornada a l'escola, tot i que és molt curt, es va allargar perquè vam descobrir nous caus de formigues a la paret d'un edifici, que van cridar l'atenció dels infants.

També vam veure altres animals: un gos que es feia notar perquè bordava molt, i dos pardals, però a mesura que ens hi acostàvem es van enlairar ràpidament i els infants gairebé no van poder veure'ls.

Arribats de nou a l'escola, vam mirar les produccions que els infants havien fet arran de la primera sortida. Les van reconèixer de seguida; sabien perfectament quina era la seva i les de cada un dels altres infants.

Vam dedicar una estona a l'observació de les formigues amb els pots-lupa i també amb una lupa binocular que ens van deixar. Amb aquest aparell la visió és més bona, però també és més difícil d'enfocar. Tots els infants ho van provar i creiem que dos infants (en Raül i la Berta) veien perfectament les formigues; van mostrar molt interès i insistiren a observar-les diverses vegades.

Paral·lelament, alguns dels infants miraven llibres sobre formigues que tenien al seu abast; posteriorment, s'hi va incorporar la mestra i els explicà les il·lustracions.

Finalment, tots plegats, vam fer un formiguer per tal de poder observar al cap d'uns dies els camins que van fer les formigues. Vam aprofir-

tar una peixera buida, la vam tapar amb cartolina negra pels quatre costats, i hi vam posar les formigues que havíem agafat a la plaça i altres que havíem agafat les mestres prèviament.

Segona sortida a la plaça Boyeros (19/4/02)

Resum de la conversa amb els infants.

Mestra: Què hem fet? On hem anat?

Infants: A la plaça Boyeros.

M.: Què hi hem vist?

I.: Tobogan, formigues.

M.: I què hem trobat? Un forat, oi?

Raul: Era *grande*.

Berta: Anava cap al forat.

M.: Mireu, de què parla aquest llibre?

Alba: És una formiga.

Raül (mirant les imatges): *una, tres, cuatro*.

M.: Però el forat què era?

Els infants no contesten.

M. (assenyalant les antenes d'una formiga que es veu en el llibre): Què és això?

Raül: Ojos, no, uñas.

M.: Són antenes. I això, què és? Què té aquesta formiga que les altres no tenen?

Berta: Les ales. I aquesta també.

M.: Hi ha formigues que tenen ales i altres que no. Heu vist quins camins que fan? Què tenen aquí, que n'hi ha molts?

Berta: Són pedres.

M.: És menjar. Mireu el forat com baixa, baixa.

Jordi: Formigues, moltes!

Berta: Estan a l'hort.

M.: Què hi fan?

Berta: S'amaguen a les fulles

Raül: Mira, *come*, «*chichi*» y *pan*.

Alba: No té ulls.

Berta: Això és menjar. Mira la casa, mira el forat, mira el menjar.

M.: Què fan aquí les formigues?

Berta: Mengen la fulla.

M.: Se l'emporta cap a casa seva. És com la mare quan va a comprar al super i porta el menjar cap a casa.

Berta: La mare el posa a la nevera.

M.: Doncs, les formigues també se l'emporten cap a casa.

Berta: Mira una abella, un niu.

Alguns dies després vam proposar als infants de mirar al pati de l'escola a veure si també hi trobàvem formigues. Vam mirar per tots els racons, i al costat de les plantes en vam agafar unes quantes i novament les vam observar amb els pots-lupa.

Un formiguer

Finalment, a proposta de les professores que dirigien el seminari, vam construir, conjuntament amb els infants, un nou formiguer de manera que els infants poguessin veure les formigues com entraven i sortien per anar a buscar menjar.

Consistia en una capsula de fusta, amb una part tancada i una altra on hi havia un pot de

vidre transparent amb menjar (fulles d'enciam, crostonets petits de pa, un tros d'esponja sucada amb aigua i sucre). Aquest pot es comunicava amb l'interior a través d'un tros de mànega transparent, de manera que les formigues circulaven a través d'aquest tub i els infants les podien veure.

Per dues vegades, els infants van observar les formigues entrant i sortint per procurar-se el menjar, però malauradament el formiguer no va funcionar. No sabem si van aconseguir escapar per alguna escletxa o què; pel que sembla, vam posar formigues de diferents espècies i, mútuament, es van eliminar.

Tot i que nosaltres ja sabíem que no hi trobaríem formigues dins el formiguer, vam continuar el procés i, plegats, el vam destapar per veure la reacció dels infants.

De seguida es van adonar que havien desapergut, van remenar la terra i van corroborar que no n'hi havia.

Ho vam aprofitar per preguntar-los sobre què havia passat, on pensaven que estaven les formigues, i un infant va respondre «al *cole*» (aquesta activitat la fèiem en un local annex a l'escola), una nena va dir «a casa seva» i una altra va pensar que havien tornat «a la plaça Boyeros».

L'Alba, que continuava remenant la terra del formiguer, li va semblar que n'havia vist una de molt petita i ho explicava emocionada als altres infants.

Per tancar les diverses activitats d'aquest projecte, vam repassar verbalment amb els infants totes les activitats que havíem fet fins aleshores i, novament amb el suport de llibres

i murals, vam parlar de les formigues, com són, on viuen, com es desplacen, com es comuniquen, etc.

També els vam ensenyar dibuixos retallats de formigues de diferents tipus i mides. Tots els infants van reconèixer la imatge de les formigues. Alguns agafaven aquests dibuixos i els posaven al formiguer, d'altres les posaven a terra com per fer-les caminar; en veure que no ho feien un infant va dir «*está rota*». Gairebé tots els infants demanaven «*las más gordas*».

Els vam donar, també, altres dibuixos retallats d'insectes (escarabats i abelles). La imatge de l'escarabat, al principi, la confonien amb la de la formiga; l'abella era més fàcil de diferenciar. La Berta va dir de seguida que eren *bitxos*.

Finalment, vam deixar al seu abast diversos materials (els mateixos que la primera sessió a més dels esmentats dibuixos retallats) i els vam dir «recordeu tot el què hem vist i hem fet aquests dies» i cadascú va fer la seva producció.

Què hem après

Valorem positivament aquest projecte, tot i que no ens en vam sortir amb la construcció del formiguer. Tots hem après, no solament els infants, i en un proper intent ens preocuparem molt més de tots els detalls (formigues de la mateixa espècie, l'alimentació, tancar molt bé les possibles esclatxes, etc.).

La descoberta de l'entorn, i en concret dels éssers vius, és un tema motivador per als infants. El seu interès es va fer palès al llarg de les diverses sessions i també posteriorment; alguns dels infants que hi van participar demanaven quan tornàriem a la plaça Boyeros a veu-

re les formigues, i d'altres que no hi havien participat, però que n'estaven assabentats, demanaven quan hi anirien ells.

Metodològicament, volem remarcar el fet de treballar amb grups petits d'infants. Considerem que aquesta manera de treballar hauria de ser la predominant a l'escola bressol. Els infants poden seguir el seu ritme, els permet més atenció i concentració, i afavoreix la seva activitat exploratòria i també mental, perquè tenen més possibilitats de fer i fer-se preguntes, plantejar-se coses, provar diferents estratègies, en definitiva, ser protagonistes dels seus aprenentatges.

Explicarem com a exemple que, quan agafàrem formigues a la plaça, els infants ho van intentar primer amb les mans però els costava, no se'n sortien; després d'un temps i de diver-

sos intents, dos infants, pel seu compte, van trobar una solució: van agafar una beina seca caiguda dels arbres i aconseguiren que les formigues s'hi posessin a sobre i, d'allí, guardar-les en els pots-lupa.

Als mestres, aquesta forma de treball amb grup petit ens possibilita fer un seguiment més acurat de cada infant, veure com aprenen, quines són les estratègies mentals que utilitzen, els processos que segueixen i, així, introduir les modificacions o els estímuls que calgui per facilitar-los que avancin en el seu desenvolupament.

Finalment, també valorem positivament el fet de treballar amb infants de grups diferents, pel que comporta d'interrelació i de trobar estratègies comunes, tant per part dels infants com de les mestres. ■

Autonomia i cooperació

en la vida diària d'una escola bressol

Des de fa vint-i-cinc anys sóc la directora de l'escola bressol municipal de Magúncia (Alemanya), una de les vuit escoles bressol de la ciutat. El 1990 vam traslladar-nos a un edifici en propietat, en un barri bonic i tranquil dels afores de la ciutat. Abans havíem estat allotjats en diversos edificis antics.

En renovar una escola bressol de Magúncia, passen a aplicar els principis que va establir Emmi Pikler. En resulta un ambient relaxat, que ofereix seguretat i riquesa de materials als infants. El treball dels adults, que acompanya i observa, encoratja les criatures a la descoberta. És un treball subtil, en què tot és objecte d'anàlisi s'aconsegueix un infant actiu.

Heide Wettich

A la casa nova volíem posar en pràctica totes les experiències que havíem anat recollint tenint en compte d'equipament de l'espai, de les joguines, i de l'organització de l'horari diari.

En aquella època una de les meves companyes va portar un llibre de quan estudiava, *Friedliche Babys, zufriedene Mütter (Infants tranquils, mares satisfetes)* d'Emmi Pikler. El llibre explicava d'una manera molt clara i viva el que un infant necessita i com podem ajudar-lo a desenvolupar-se. La claredat del llibre confirmava la meua necessitat, sentida intuïtivament, d'una relació social acurada i respectuosa amb els infants.

Va ser la lectura d'aquest llibre el que va fer que el nostre equip reflexionés una altra vegada sobre la nostra tasca pedagògica i el que ens la va fer canviar a poc a poc. No era de cap manera una transformació fàcil, perquè havíem de prescindir de material adquirit feia poc temps, com joguines, mòbils i els bressols. I, també, havíem d'adquirir-ne de nou: parcs i baranes, caixes per arrossegar, escales i pendants, per crear un ambient que encoratgés les criatures al moviment i a la descoberta. També havíem de canviar la nostra ment; se'ns qüestionava la nostra identitat com a educadores, perquè no es tractava d'instruir, de manar i d'animar sinó d'acompanyar i mirar, de preparar i enriquir l'ambient d'acord amb les necessitats dels infants.

A l'escola bressol teníem quatre grups: un, amb vuit bebès de vuit setmanes a quinze mesos i dues educadores. Dos grups, amb onze infants de quinze mesos a tres anys, dues educadores, i una persona de pràctiques, a cada grup. I un grup amb deu infants i dues educadores. Aconseguir que aquests infants se sentin confortables i segurs requereix unes normes importants i uns límits. Ens vam adonar que aquestes normes i aquests límits eren més fàcils de dur a terme en grups petits. Per això, després d'esmorzar totes les educadores tenen cura de grups homogenis, amb un màxim de cinc criatures segons la seva edat. Un ambient relaxat i ben disposat permet als infants que experimentin per ells mateixos, explorin i recullin expe-

riències. A dins i a fora de la casa els oferim joguines que poden triar en un espai adequat.

Totes les èpoques de l'any els infants dormen en una terrassa, tancada i coberta. Els més grans tenen la possibilitat d'estar al jardí o d'aprendre coses de l'entorn anant a passejar amb les seves educadores. Hi ha una norma bàsica: el camí és l'objectiu i el mal temps no existeix, en tot cas hi ha un equipament poc adequat.

Per desenvolupar l'autonomia i la col·laboració, dividim el jardí en unes quantes àrees. Al centre hi ha un turonet amb una rampa, i un sorral amb sorra fresca que removem cada dia. En una altra part del jardí hi ha la bassa de fang amb alguns cubells. Amagat en un racó i serpentejant entre alguns arbustos hi ha un caminet d'observació, que netegen i mantenen les educadores i els infants. Per la seva situació, la petita cabana de fusta amb seients, rodejada per

una tanca de salze, resulta especialment adequada perquè hi juguin els petits. En les diferents àrees de joc, els nens troben una gran varietat de material per jugar, cosa que els estimula i els indueix a jocs nous. El material sempre és al mateix lloc, fet que proporciona als infants seguretat i orientació i fa que desenvolupin l'estima per l'ordre. Jugar amb l'aigua és l'ocupació preferida dins i fora de la casa. Abocar aigua d'un recipient a un altre fent servir galledes i embuts, o absorbir-la amb una esponja constitueixen un joc meravellós. Petites taules d'aigua, bótes d'aigua, recipients i cubells de terrissa ofereixen la possibilitat d'experimentar amb l'aigua a un nivell que té en compte l'alçada dels infants. A l'abast dels petits hi ha molts recipients transparents, amb una bona base i de diferents mides, i sínies. Altres materials addicionals per estimular els infants a jocs i moviments imaginatius són branques i rames disposades d'una manera natural, troncs alts i gruixuts i rodes de fusta i alumini.

La tasca de les educadores és la de guiar amb cura els infants, donar-los seguretat i tranquil·litat en la seva joia de descobrir coses o d'enfrontar-se als riscos. No era fàcil guiar els infants sense elogiar-los. Al començament trobàvem estrany i difícil descriure «simplement» el que veus i observar l'infant només en la seva activitat. Respectar la pròpia iniciativa del bebè i de l'infant requereix la nostra calma i pau d'esperit. Havíem de continuar treballant prescindint

de les nostres ansietats i lluny dels models de conducta convencionals.

La seguretat és una de les condicions fonamentals per fer que els infants es moguin i juguin feliços. Només quan se senten segurs poden descobrir l'entorn i descobrir-se ells mateixos amb interès.

A l'ombra d'un gran arbre hi posem una taula de canvi, muntada per nosaltres mateixes, per canviar els bolquers. Això ens permet tenir cura dels infants a l'aire lliure i allibera les educadores de la pressió per «canviar amb pressa els bolquers» a dins. D'altra banda, els infants se senten segurs i tenen un contacte cara a cara amb la persona coneguda. Aquesta situació ha creat una atmosfera molt relaxada per als adults i els infants. La cura corporal ja no es percep com una càrrega. A poc a poc, com més va més companyes s'han anat incorporant a aquesta nova situació a l'hora de canviar els bolquers. A més de la situació tranquil·la i relaxada ha nascut un treball d'equip meravellós. L'infant s'adona que aquesta activitat és important, que hi pot ajudar com vulgui, que l'educadora hi dedica temps, que és pacient i afectuosa, que les seves mans són segures i suaus al mateix temps.

El fet que es respecti l'infant transforma el seu paper de passivitat en el d'un acompanyament actiu. La seva col·laboració, mentre el netegem i el canviem, es converteix en un moment de plaer si nosaltres sabem acceptar un ritme lent i si respectem l'infant.

Va ser un procés llarg donar un sentit educatiu a aquesta manera d'enfocar el treball. Es feia difícil superar prejudicis com el que ets un mal educador si no jugues amb els infants, o que el joc té més importància que l'atenció corporal.

Només després d'una visita a l'institut Pikler de Budapest va ser possible indicar a les educadores quines eren les accions importants. Un marc adequat té una importància extraordinària: manyoples càlides, tovalloles, paper higiènic i bolquers han d'estar ben a prop de la taula on canviem els infants. A la taula de canvi calen petites baranes on els infants puguin agafar-se i trobin un suport segur. Com més estructurades són les activitats, més segurs se senten els infants i els adults.

Al jardí hi ha un cubell d'aigua davant de la taula de canvi. Mentre els infants s'hi renten les mans l'educadora acompanya l'activitat de les criatures descrivint-la amb paraules. Als infants els agrada quedar-s'hi una bona estona. Es renten les mans amb molt de compte. També els agrada que l'educadora els eixugui les mans, o cada un dels dits; de vegades intenten fer-ho sols.

Un vàter de mida petita serveix sobretot per als infants que es troben en la fase d'inici del control d'esfínters. Els estalvia el llarg camí fins a arribar als vàters de dins de la casa. Passa molt sovint que els nens que ja no porten bolquers

senten una pressió sobtada a la bufeta, i en aquests casos és bo que tinguin el vàter a prop.

Una qüestió central en la pedagogia de l'escola bressol és que atenció corporal i educació vagin a la par. I també és important la qualitat de la relació entre adults i infants durant la seva estada. Han estat els darrers quatre anys que, amb la gran ajuda d'Ute Strub i també de l'estructuració de la nostra organització interna, hem après a crear un ambient educatiu que ens permès posar en pràctica una atmosfera relaxada en l'atenció corporal. Les taules de canvi, de bolquers i de vestit, les baranes de separació, les taules amb seient per menjar, i els parcs per jugar són ajudes importants per a un entorn ben condicionat. Per aconseguir una educació acurada has d'anar més enllà de l'aspecte tècnic i físic de l'educació i l'atenció. Quan les educadores acompanyen amb paraules les situacions d'atenció corporal, quan deixen que els infants tinguin temps per molestar i per col·laborar, i sempre que ells s'ho passin bé, són moments d'una atmosfera educativa meravellosa.

La taula de Lóczy amb seient incorporat ajuda els infants, i també les educadores, en el procés d'aprenentatge d'alimentació autònom. En un espai especial donem el menjar a la falda quan els nens són petits. Quan ja són més grans, i poden asseure's tots sols, els oferim la taula amb seient. La posem a la zona de joc de manera que l'infant pugui trobar-la. Per als infants que encara no estan acostumats a menjar a taula amb altres nens, posem la tauleta prop de la taula dels altres per fer que se sentin més segurs i còmodes i que mengin més relaxats. L'educadora l'ajuda, si cal.

El menjar ha estat i és un tema delicat i provoca discussions apassionades. Només l'organització de la vida diària ens va portar una certa calma. Nosaltres mateixes hem fet alguns estudis i hem discutit sobre les activitats habituals com menjar, jugar, dormir, que ens han estimulat a desenvolupar conceptes ben estructurats sobre la vida diària.

Volíem que els infants sentissin plaer a l'hora de menjar. Volíem que fossin capaços de fruit dels seus àpats sense tensió ni pressió. I vam aconseguir-ho amb l'ajut de material adequat i adoptant unes actituds concretes. Seients adaptats per als infants i per als adults, hores de menjar individuals, seients d'una alçada que té en compte l'edat de l'infant, fer grups petits amb els nens que ja s'asseuen, evitar qualsevol pressió pertorbadora i persuasiva dels educadors, són només alguns exemples. La compra de gots per beure, bols petits i fondos per menjar, bols de vidre perquè les criatures vegin el menjar que queda, ajuden l'autonomia i la col·laboració dels infants. Per netejar la boca i les mans després de menjar tenim preparades unes tovalloletes humides dins d'una palangana. Això també afavoreix una atmosfera relaxada. És l'organització de la vida diària i no l'aplicació de mesures encoratjadores el que determina la relació amb l'infant.

El mètode d'Emmi Pikler ens va ajudar a trobar el nostre propi camí. La seva obra té una importància incalculable. Vull expressar el meu agraïment, d'una manera especial, a Anna Tardos, que em va ajudar i encoratjar a trobar aquest camí. Elles em van ensenyar la manera de preservar la vivor dels infants i d'alimentar el seu incansable impuls a descobrir. ■

El pedrís

Marta Graugés

Què ens desperta el veure aquesta imatge? Pau, tranquil·litat, temps, vivències...

Fa un temps, mentre la gent gran seia al pedrís, els nens i les nenes jugaven pels voltants.

Ara sols hi trobem avis. On són els nens? A les cases? A les llars d'infants? Fent activitats? Mirant la tele? Jugant a la *play*?

Una bona pensada seria poder sortir d'aquest món de presses i aparells i tornar a gaudir d'aquesta estona de repòs, al solet, sense cap aparell (ni mòbil, ni ordinador), en plena natura.

I només respirar i deixar-nos sentir
Provem-ho! ■

Del temps per a totes les coses

Tenen temps, els nostres infants? Però no temps per produir, per engruixir l'àlbum, sinó temps per mirar, badar, digerir, parlar, reflexionar i entendre el que els envolta, temps per a ells, per ajudar-los a endreçar el món i gaudir-ne. En tenen, de temps per a això?

A l'escola m'agrada jugar amb els puzles, enganxar coses a la paret, jugar amb les nines, també amb els titelles i mirar les capses amb els noms perquè m'agrada aprendre les lletres.

M'agrada jugar a fantasmes amb la Cristina, amb la Sara i la Gala.

M'agrada veure les flors, veure les «palomes» quan volen.

M'agrada estudiar les fulles.

M'agrada veure com els nens ballen.

Jo miro perquè m'agrada mirar.

Jo a vegades em canso quan ballo i llavors m'agrada mirar com ballen.

DANIELA, 5 anys

Temps per badar

Quan la Daniela em va explicar què li agradava de l'escola vaig entendre moltes coses.

Però sobretot vaig entendre-la a ella una mica més.

Fins aleshores m'havia preguntat més d'una vegada què feia una criatura tan eixerida, que s'explicava tan bé, que dibuixava tan bé, però que passava moltes estones sense que jo sabés ben bé què es portava entre mans. Quan els seus companys i companyes jugaven o es delien mirant llibres o intentant de llegir, ella, sovint, es passejava per la classe mirant d'aquí d'allà.

Per les paraules de la Daniela vaig entendre la necessitat que tenia d'observar, de mirar, de badar, perquè li agradava, però sobretot, perquè necessitava temps per buscar i donar un sentit, per apropiarse d'allò que l'envoltava.

La Daniela ens explica com mirant els noms dels penjadors aprèn les lletres i aprèn de llegir. Com, mirant, veu les flors i les fulles dels arbres i com observa els coloms que volen. Li agrada veure com ballen els nens i les nenes, perquè a ella li agrada ballar, però, a voltes, si es cansa, pot continuar mirant i sentint la dansa.

Josepa Gómez i Bruguera

Després de la seva explicació, vaig mirar la Daniela amb uns altres ulls. Vaig sentir la necessitat de respectar més el temps personal de cada infant. I vaig entendre que els infants, talment com els adults, no estan sempre en activitat física manifesta (fent alguna cosa), sinó que és palès que totes les persones necessitem la calma, l'aparent inactivitat, per poder badar, pensar, per poder reflexionar, per poder observar, a fi de construir dins nostre el propi coneixement del món que ens envolta.

Temps personal

La Daniela, com tots els infants del món, necessita aquest temps personal d'observació atenta, de tempteig, de recerca.

Tanmateix, els adults necessitem temps per observar aquests infants en aquesta situació. És el temps de la confiança, també.

Per aquest motiu trobo important que facilitem estones i espais perquè els infants triïn la pròpia activitat, els materials que utilitzaran, els companys amb qui ho faran.

Només quan oferim aquesta llibertat d'acció podem observar i conèixer les criatures des de la seva naturalitat i espontaneïtat, i aleshores manifesten el tarannà, les preferències, les actituds.

sorgir textos lliures orals, com els de la Daniela, fruit d'una relació distesa i confiada.

Temps de les petites coses

–Tindrè un germanet o una germaneta.

–El meu cosí ha nascut de la panxa de la seva mare. Li han fet un tall a la panxa, li han fet una cesària.

–Ahir em va caure una dent i el ratolí m'ha portat aquest conte tan bonic.

–No m'agrada aquesta guerra que estan fent. Les persones es moren, es queden sense casa.

–S'ha mort el meu avi.

–He portat una pedra que té forma de quadrat, és molt fineta, la podem posar a la nostra col·lecció de pedres interessants.

–He tingut un somni molt divertit, he somniat que volava. Voleu que us ho expliqui?

–M'he inventat un conte, he fet els dibuixos i ara només falta escriure el text. Me l'escriuràs? I així el podrem explicar a l'hora de berenar.

–He portat un fulletó de la dansa de la mort que vaig veure a Verges.

Aquestes són algunes de les aportacions que els infants fan a l'hora de la conversa. Algunes d'aquestes aportacions podrien esdevenir un magnífic projecte de treball.

En aquesta situació de llibertat, el temps transcorre en l'ambient i possibilita l'acció personal, motivada i esperonada per les accions dels altres infants creant-se un clima d'activitat i de relacions riques. El grup-classe esdevé un teixit complex, de gran creativitat i de transmissió de coneixements perquè una idea en genera d'altres que, ràpidament, volen fer-se realitat i, també, perquè les interrelacions es multipliquen.

Temps d'escoltar

Quan la Daniela m'explica com li agrada mirar, què mira, per què mira, m'adono que ella tro-

ba dins del marc de l'escola espais i temps per poder fer-ho i això em tranquil·litza i m'alegra.

A voltes, empesos per la immediatesa del procés d'ensenyament, no deixem temps per a la reflexió, per al dubte, per al tempteig, per a l'error, per a la resposta elaborada, per al treball ben acabat, per anar trobant el gust, la calma i el sentit en tot allò que anem fent, que anem elaborant, que anem construint.

El temps d'escoltar o, més ben dit, l'actitud d'escolta, necessita també temps per a la relació privilegiada, tranquil·la, de conversa en gran grup, però també en petit grup o íntima, individualitzada. Només en aquests moments poden

Però el més important em sembla que és la possibilitat que tenen les criatures de disposar d'un temps propi per explicar aquelles coses que cada matí consideren importants perquè són esdeveniments rellevants, perquè els han interessat o preocupat o sobtat.

Aquesta estona matinal en què posen en comú les seves aportacions és de gran riquesa i significa que la vida entra a l'escola de manera decidida. Un altre tret important és el seu protagonisme, la possibilitat del protagonisme quotidià. I, sobretot, l'interès amb què inicien la seva jornada escolar perquè arriben a l'escola amb les butxaques plenes de coses per ensenyar, amb el cap ple d'idees per compartir.

Temps de la paraula

En aquest plantejament metodològic la paraula sempre hi pot ser present.

Aquesta paraula té un valor polièdric, ja que ens pot expressar sentiments, somnis i desitjos, ens pot facilitar acords i ens pot comunicar descobertes i sabers.

A voltes una senzilla notícia d'infant pot esdevenir un text magnífic, pot estar amarat de poesia. I, segurament, és bo d'emfasitzar-ho. És la introducció a la literatura, a la poesia a partir de les paraules dels infants.

Els reis de l'Orient senten les bombes de la guerra. I quan sigui el dia de reis als que han fet la guerra no els portaran cap regal.

MARIA, 6 anys

Aquesta nit ha fet tant de fred que els cotxes estaven glaçats i semblaven caramels d'anís.

ÀLEX, 6 anys

La por és com si sentíssis un monstre. Els ratpenats semblen vampirs. Els eriçons punxen. Els taurons fan por. Les balenes tomben els vaixells d'un cop de cua. Les piranyes mosseguen.

JAN, 5 anys

Què és la poesia?
La poesia és com una cançó,
però sense cantar.

MARIONA, 5 anys

Cloenda

Podem dir, segurament sense córrer el risc d'errar-nos, que la dimensió temporal és la més comuna que tenim tots els mestres.

L'escola on som pot ser de dimensions grans o bé petites, pot trobar-se en un àmbit urbà o rural, podem tenir un nombre ben divers d'infants al grup, podem formar part d'un equip pedagògic novell o bé de tradició i cultura de centre més consolidada...

Però la del temps és la dimensió més unificada, més reglamentada: les hores de dedicació docent, les hores de preparació al centre, les de fora del centre. No comptem aquí tot aquell temps que esmercem sempre en qüestions molt diverses, relacionades amb la nostra vida professional.

Per ser coherents amb el que pensem, fóra bo d'analitzar si a tot allò que considerem important per a la formació personal dels infants que tenim a l'escola, hi dediquem un temps, el temps necessari, el temps adequat en quantitat i qualitat.

Caldria preguntar-se si donem temps per a la resposta, per badar, per viure, per temptejar, per trobar-se, per jugar, per expressar, per estimar. ■

“Temps per viure, per badar, per trobar-se, per jugar, per expressar, per estimar.”

Fem realitat els drets

A l'escola, compartim i socialitzem molts aspectes de la vida i de la manera de ser nostra i dels nostres infants. A causa d'aquest

fet, alguns dels seus drets poden ser, paradoxalment, desatesos o ignorats. Ja sigui per les inèrcies o les rutines de la vida escolar, ja sigui pels nostres comentaris com a mestres. Es fan comentaris sobre els infants que ben sovint responen a una comprensible necessitat dels educadores de parlar alegrement sobre la pròpia pràctica educativa, de trobar complicitats amb les col·legues, més que no per una manca de respecte o per menystenir els infants. Tanmateix, són actituds sobre les quals convé que siguem autocrítics, perquè és fàcil que, al capdavall, cometem l'error de caure en uns hàbits que impliquen una actitud poc respectuosa envers els infants i les seves famílies.

M'agradaria subratllar, precisament, que el dret que encapçala la Convenció de les Nacions

A partir de diferents situacions viscudes a la classe i al pati, es posen en relleu alguns elements d'anàlisi sobre dos dels drets civils i polítics en què les mestres d'educació infantil poden incidir més directament en el treball de cada dia. Uns drets que el ritme de la quotidianitat ens pot fer descuidar.

independentment de la seva raça, sexe, religió, llengua, discapacitat, opinió o antecedents familiars» (art. 2). L'esmentada Convenció afegeix que «els drets s'han de tenir en compte sempre que s'adopti una decisió o s'emprengui una acció que afecti els infants».

En els paràgrafs que segueixen a continuació, i a partir de diferents situacions viscudes a l'escola, intentaré posar en relleu alguns elements d'anàlisi sobre dos dels drets civils i polítics en els quals, segons el meu parer, les mestres d'educació infantil podem incidir més directament a partir del treball de cada dia. Uns drets que, ja he dit a l'inici, el ritme de la quotidianitat i la convivència ens pot fer descuidar.

El primer és el *dret a la llibertat d'expressió*: «Els infants tenen dret a expressar allò que

Unides sobre els drets dels infants és el de la no discriminació i recorda que «els drets concerneixen igualment tots els infants,

pensen i senten; sempre que, en fer-ho, no violin la llei ni afectin els drets d'altres persones» (art. 13). Aquest dret es complementa amb el que diu l'article 12 de la Convenció referent als punts de vista de l'infant: «Els infants han de tenir el dret a dir què pensen sobre qualsevol cosa que els concerneixi. Allò que diuen ha de ser escoltat amb atenció».

Parlar de llibertat d'expressió referint-nos als nens d'educació infantil vol dir atorgar llibertat perquè puguin expressar-se a la seva manera, amb el seu llenguatge. I vol dir, si més no, que la mestra ha de procurar entendre i acceptar les seves modalitats particulars que, d'altra banda, poden estar lluny de les convencions adultes.

Quan els infants de parvulari expressen el que senten i pensen, ho fan a través d'un seguit d'accions (plorar, riure, bellugar-se, etc.) que potser no valorem d'una manera prou ajustada i que cal entendre més enllà de la seva expressió verbal o del seu moviment. Mitjançant aquestes accions ens estan transmetent unes sensacions, una voluntat i, en definitiva,

Maite Pujol

“Quan els infants expressen el que senten ho fan amb accions que van més enllà de l’expressió verbal.”

un parer. És fàcil fer-ne una lectura superficial i associar aquestes actituds amb simples desviacions dels hàbits o conductes incorrectes des del punt de vista acadèmic.

- Hem d’acceptar que s’equivocuin, reconèixer-los el dret a l’error.
- Prendre’ns seriosament les seves manifestacions en una situació o moment determinats. Reconèixer-los el dret a desitjar, reclamar, demanar, sol·licitar.
- També, el dret a reservar-se o abstenir-se de comunicar-se; sovint associem aquesta actitud a un comportament problemàtic.
- El dret a protestar contra el que ells poden considerar una injustícia o simplement perquè no els ve de gust una proposta que els hem fet.
- El dret que se’ls respecti la tristesa (estar trist és, no ho oblidem, una forma d’expressió, que molt sovint els adults combatem no perquè sigui necessari combatre-la sinó perquè ens resulta incòmode). Fem de jutges de les

seves accions, dels seus moviments, dels seus projectes. Podem exercir sobre d’ells un control brutal i ineludible i negar-los, posem per cas, el dret a mentir perquè no volen compartir o simplement volen amagar o ignorar un vivència.

- El dret a adaptar-se a poc a poc, a no fer activitats que nosaltres considerem gairebé imprescindibles per a aquestes edats com poden ser les activitats manipulatives (pintura amb els dits, fang, etc.).
- El dret a una manera d’expressar-se que busca constantment el contacte físic amb l’adult i que, a vegades, associem amb tossuderia o malcriança.

En definitiva, llibertat d’expressió vol dir acceptar i, per tant, dur a terme una acció educativa que respecti els seus recursos a l’hora de resoldre les dificultats i els conflictes que els ajudaran a entendre, interpretar, expressar i modificar la realitat que els envolta, a conèixer-se i estimar-se ells i els altres, a desenvolupar-se i créixer.

Els nens i les nenes juguen lliurement. La mestra escolta una conversa que mantenen un grupet d’infants de 3 i 4 anys, asseguts a terra:

–Mira què fa en Kamal,* ha deixat els contes a terra! –diu l’Anna.

Som a mig curs i en Kamal només fa una setmana que ha arribat a l’escola.

–Kamal, cull els contes, que si els deixes a terra els podem trepitjar i s’espatllaran! –cria en Marc.

En Kamal no els fa cas. De fet, tampoc no els entén.

–Si ho diem a la Roser [la mestra] no el renyarà. A ell no el renya quan fa coses que no estan bé –afegeix l’Ester.

–És clar, com que fa poc que ve a l’escola, encara no sap què ha de fer –argumenta en Marc.

–Però si un dia ens pega, segur que la Roser sí que el renyarà –diu convençut en Martí.

–O potser no, perquè en Kamal tampoc no deu saber que no està bé pegar –diu l’Anna.

En aquestes, en Joan agafa un dels contes que en Kamal ha deixat a terra i se l’emporta. En Kamal se n’adona, el segueix i li estira el conte. L’altre no cedeix i aleshores en Kamal li clava un cop. En Joan deixa de lluitar pel conte i el torna a deixar a terra. Els nens i les nenes que mantienien la conversa, segueixen els fets interessats i de seguida miren la mestra per veure com actua. El renyarà?

La Roser no fa res, espera per veure com es van desenvolupant els fets. Impacients, els nens reclamen la presència de la mestra i li demanen justícia. La Roser els escolta amb atenció i argumenta:

–És la seva manera de reclamar el conte. Ja aprendrà a demanar-ho amb paraules. N'hi hem d'ensenyar nosaltres.

Els falta temps per aixecar-se i anar a explicar a en Kamal que si vol el conte ho pot demanar d'una altra manera.

Cada dia al matí quan l'àvia de la Joana (3 anys) la deixa a l'escola, amb la bata posada i cordada de

dalt a baix, just en el moment d'acomiar-se, es posa a plorar. L'àvia marxa una mica amoïnada. La mestra agafa la Joana, l'asseu a sobre de la taula, li eixuga les llàgrimes, la moca, si cal, i li diu: «Bon dia, Joana» o «Hola preciosa!». La Joana, com per art de màgia, després d'aquest petit ritual, para de plorar i s'incorpora al joc amb el grup de companys més propers. I així

dia rere dia, setmana rere setmana i mes rere mes, durant quatre mesos.

La mestra no li ha demanat mai: «per què plores» o «què et passa», tampoc no li ha dit mai que parés de plorar.

Un bon dia, com per art de màgia també, la Joana no plora quan l'àvia la deixa, ni l'endemà, ni els altres dies, ni mai més.

Arriba el Carnestoltes i tots els nens i les nenes comenten que ja tenen la disfressa a punt. L'Anna diu que els reis li van passar un vestit de bruixa i que l'estrenarà el dia de Carnaval. La mestra aprofita aquesta intervenció per demanar a tothom quina serà la seva disfressa. I tots, l'un darrere l'altre, diuen de què aniran disfressats. Tots, menys en

Francesc. Ell escolta atentament, però no parla de la seva disfressa. La mestra ja se n'ha adonat, però li respecta el silenci. En Francesc sol participar activament en les converses i, per tant, si en aquesta s'absté, deu tenir algun motiu. Però en Marc, un bon amic seu, també ho ha observat i li ho demana directament:

–Francesc i tu, de què aniràs disfressat?

En Francesc no contesta.

–Que no la tens, encara? –continua en Marc.

En Francesc no diu ni una paraula.

La mestra espera a intervenir per veure com reaccionen els nens i les nenes que comencen a fer especulacions sobre la disfressa d'en Francesc:

–Aniràs de pirata?

–De mosqueter?

–D'home aranya?

En Francesc no reacciona davant de cap suggeriment.

Finalment la Bet diu:

–Ja ho sé! No ens ho dius perquè vols que sigui una sorpresa!

En Francesc somriu alleujat.

El segon dret és el *dret a la intimitat*: «Els infants tenen el dret a la intimitat personal [...]. A no ser objecte d'ingerències en la seva vida privada [...] i a no ser atacats en el seu honor.»

La massificació a les escoles ens fa víctimes d'un tracte igualitari en el sentit pejoratiu de la paraula. Podem caure en l'error de no acceptar ni entendre les individualitats perquè sovint tampoc no les podem gaudir, perquè ens hem de relacionar amb un grup i no amb individus que formen part d'un grup al qual pertanyem també nosaltres.

Els infants tenen dret a tenir un lloc per a les seves propietats fora de l'abast dels altres. Cal respectar-los el dret a tenir objectes personals: no hauríem de demanar-los el vistiplau, tal com ho fariem amb un company adult, abans d'obrir la seva motxilla o posar a l'abast de tothom un objecte seu o, simplement, quan els despenquem la jaqueta del penjador? Cal respectar-los el dret a no compartir sempre el que porten de casa i respectar les seves pertinences per poc valor que als nostres ulls puguin tenir. O el dret

que se'ls transmetin uns valors de respecte mutu que moltes vegades prediquem, però que sovint oblidem de practicar nosaltres amb ells. Dret a tenir espais a classe on puguin aïllar-se i estar sols i dret a abandonar el grup si ho necessiten i donar-ho com un fet natural, que cal respectar, en comptes d'utilitzar-ho com a una sanció. O el dret que els siguin respectades les rutines personals i que aquestes es puguin dur a terme amb intimitat (anar al lavabo, ritme dels àpats, etc.). El dret a tenir secrets i, per tant, a preservar els seus sentiments. El dret que els comentaris i intervencions se'ls facin en privat, per no ferir-los o ridiculitzar-los en públic. El dret a seleccionar quines vivències de l'escola transmeten a la família i que no siguin comunicades sempre a través del sedàs de la nostra visió com a adults. És just o necessari que la família estigui al corrent de tot el que fa el seu fill a l'escola? En definitiva, garantir el dret a comprendre's a si mateixos i el dret a acceptar-se. El dret que es respectin els seus interessos, les seves necessitats, les seves capacitats i limitacions.

Cada dia, poc després d'haver arribat a l'escola, l'Anna (4 anys) surt de la classe en direcció al lavabo. La mestra ha recordat als nens que, abans de marxar de casa, han de fer pipí perquè quan arribin a l'escola ja no els calgui anar al vàter. L'Anna potser no fa cas de la recomanació de la mestra perquè el seu ritual d'anar al lavabo quan arriba a l'escola és diari. La mestra té curiositat per saber què fa l'Anna i un bon dia, de lluny, la segueix, sense que la nena se'n adoni. L'Anna no fa pipí quan s'escapa del grup, ni tampoc beu aigua, sinó que dóna un tomb pel parvulari i va passant per davant de les classes. Si n'hi ha alguna amb la porta mig oberta treu el nas discretament, repassa amb la vista els anoracs o jaquetes penjades de cadascun dels seus companys, com si hagués de comprovar qui falta i finalment arriba al lavabo, engega l'aixeta, escolta atenta el sorollet de l'aigua i mira com s'escapa pel desguàs. Tanca l'aixeta, gira cua i torna cap a la seva classe disposada ja a fer el que calgui.

La mestra somriu. Ara ja sap què fa l'Anna cada dia durant la seva escapada. És una mena de protocol

secret i íntim abans d'integrar-se per tota la jornada a la col·lectivitat del grup.

Quan en Manel arriba a l'escola no entra mai de dret a la classe. Un cop té la bata ben cordada (la mare l'ajuda a cordar-se el primer botó i ell acaba la tasca diligentment), s'acosta a l'entrada de la classe i es queda a la porta observant l'activitat

dels seus companys des de fora. Roman recolzat al bastiment de la porta que separa els vestidors de la classe alguns minuts, fins que es decideix a entrar i incorporar-se al joc que els seus companys ja han iniciat. A vegades la mestra el convida a entrar abans que ell es decideixi a fer-ho pel seu compte, donant-li la mà i entren junts. En Manel no s'hi oposa i lentament inicia l'activitat. A vegades la mestra li diu: «Entrem?» En Manel sol respondre negativament amb el cap i espera una estona.

Tots els nens i nenes ja saben que en Manel tarda una mica a dir bon dia i posar-se a jugar.

Avui és l'aniversari d'en Joaquín. A la tarda porta berenar per als seus companys i els ensenya molt content un osset que li ha regalat l'àvia. Després, com tenen per costum, el deixa al bagul de les coses de casa. A l'hora del pati, en Joaquín obre el bagul i obser-

va desenganyat que l'osset no hi és. Amoïnat ho comenta a la mestra.

–Joaquín –li diu ella– surt al pati i mira si l'ha agafat algun company.

En Joaquín torna a entrar al cap de poca estona:

–El té la Mercè.

–Li deixes una estona?–demana la mestra.

Ell, tímidament, respon que no amb el cap.

–Doncs explica-li-ho –li aconsella la mestra.

Ella també surt al pati i s'asseu al banc per seguir de lluny els esdeveniments. En Joaquín diu a la Mercè que li torni l'osset i la Mercè, sense pensar-s'ho gens, l'hi torna. La Mercè se'n va a seure al banc del pati, al costat de la mestra.

–Potser un altre dia te'l deixarà, l'osset. Avui en Joaquín el vol per a ell. De totes maneres, ja saps que sempre, abans d'agafar una cosa que no sigui teva has de demanar permís i, tot i així, és possible que no te la deixin. Ja saps que no sempre hem de compartir les nostres coses. A vegades les portem a l'escola només perquè ens facin companyia o per ensenyar-les als altres.

La Mercè no fa cap comentari, s'aixeca agafa una pala i una galleda i es posa a fer sorra a prop d'on és en Joaquín amb el seu osset.

Per concloure, només vull afegir que, analitzant les interaccions que es produeixen a l'escola, podem entendre moltes actuacions i dinàmiques individuals i de grup que ens ajudaran en la nostra pràctica educativa per orientar actuacions posteriors, eliminar prejudicis i modificar perspectives. El respecte als drets dels infants implica igualment intervenir en allò que com a mestres creiem oportú i ens obliga a ser més curosos i autoexigents en els requeriments que els plantejem, en les relacions que hi mantenim i en la comprensió envers les seves maneres de ser, encara que això ens comporti més d'un dilema i més d'un conflicte moral amb nosaltres mateixos. Perquè respectar els drets dels nostres infants implica també respectar els de les seves famílies, amb uns costums i ideologies pròpies i implica també respectar-los el dret a resistir-se a les influències educatives que entrin en conflicte amb les seves creences. En definitiva, respectarem els nens i les nenes amb els quals convivim, el dret a viure

“Podem caure en l'error de no acceptar ni entendre les individualitats perquè sovint tampoc no les podem garantir”

en el present, el dret a no ser considerats persones del demà sinó persones d'avui. ■

Bibliografia

AUTORS DIVERSOS: *Els textos de la Comissió de la Infància*, Barcelona: Regidoria de Drets Civils de l'Ajuntament de Barcelona, 2000.

AUTORS DIVERSOS: *Els drets dels infants*, Barcelona: Departament de Justícia/Comissió de la Infància de la Generalitat de Catalunya.

JUBETE, M.: «Practiquem els drets de l'infant», *INFÀNCIA*, maig-juny de 1997.

KORCZAK, J.: «El dret de l'infant al respecte», dins *Com estimar l'infant*, Vic: EUMO, 1999.

LOBO, L.: *Els seus drets* (Adaptació: Comissió de la Infància de Justícia i Pau i A. M. Rosa Sensat), Barcelona: Mediterrània.

Nota

* Les situacions són reals però òbviament i com se sol dir en aquests casos, qualsevol semblança (dels noms i de les imatges) amb la realitat, és pura coincidència.

–Pare, els que volen la guerra tenen pares.
 –Sí, és clar.
 –I els seus pares també són dolents?

M'ho va preguntar la meua filla Queralt, de quatre anys, no fa gaire. Els que tenim infants a prop sovint ens trobem amb preguntes d'aquest estil. Són interrogants que els genera l'entorn. De la nostra resposta, en depèn la manera com ordenaran el món. Quina responsabilitat més gran que ens ha tocat, oi? Com contestem? Si ho fem extensament, és probable que es perdin. Si intentem simplificar, podem caure fàcil-

Me gustan mucho los *niños*. Me gustaría haber tenido más. Y me gusta que la gente tenga *niños*. Es muy importante saber que en España nacen muy pocos *niños* ahora. Tienen que nacer más. No podemos seguir con una demografía tan baja, cada vez con menos *niños*, cada vez con menos escuelas porque no hay *niños* que vayan a las escuelas. Antes teníamos problemas para que los *niños* fueran a las escuelas, porque no teníamos suficientes escuelas y ahora tenemos demasiadas escuelas y nos faltan *niños*.

Reunió amb representants d'ONG al Palau de la Moncloa, el 1998.

Dubtes en temps de guerra

Si nosaltres tenim dubtes sobre com funciona el món que ens envolta, com podem ajudar a mostrar-lo als nostres infants amb tota la seva complexitat? Enfront de la contundència i manca de matisos d'alguns governants, solament podem oposar-hi els dubtes, el diàleg i la recerca constant de respostes.

Raimon Portell

ment en el tòpic. A més, sovint no sabem la resposta, i ja sabem com costa dir-ho. I trobar-la ens demana temps i una despesa neuronal que no sempre estem en les millors condicions de poder fer-la. I el món és certament massa complex per explicar-lo en poques paraules. Sortosament, d'altra banda.

Els que, com Bush i Aznar, tenen el discurs farcit de tòpics, previsible, sense cap gir que alimenti les nostres intel·ligències, ho tenen més fàcil. La recepta és senzilla. Agafar un concepte, gran, d'aquells que ens omple l'ànima (llibertat, democràcia, bé, nació) i anar-lo repetint, ara del dret ara del revés. Un exemple?

Si ens cenyim a les fonts d'informació oficials (TVE, Antena3, *La Razón*, *ABC*) correm el perill d'acabar

com ell? Certament, no, perquè nosaltres ens hem complicat l'estructura de raonament i, després de cada afirmació, ens assalta un altre dubte. Amb l'animalada de la guerra de l'Iraq, de la qual estem plenament en contra, també tenim dubtes, com què és millor, si viure sota el jou d'un sàtrapa o sota el d'un filibuster.

Tornem a la pregunta inicial. Els pares dels que volen la guerra també eren dolents? No ho sabem, és clar. Ens agradaria creure que sí, que això de la dolenteria s'hereta, i ens quedariem més tranquils. Res millor per explicar el món que tenir poques respostes i ben clares. La pregunta, en tot cas, ens obre nous camps per investigar. I podem tornar el parany que ens ha parat la criatura amb una altra pregunta. Què vol dir, ser dolent? Hi ha gent dolenta? I, encara, si tenim una resposta que ens agrada, és la millor que els podem

oferir? No és millor que ells arribin a les seves conclusions a partir de la informació que els podem donar? Com hem de respondre? Davant de les veritats absolutes, nosaltres solament podem contraposar hipòtesis, que continuem analitzant amb nous interrogants, que enriqueim amb el que llegim, veiem, contrastem, parlem.

Davant del discurs monolític, hi oposem el diàleg. Això implica una concepció del món, d'un món que encara podem recordar i que, en part, s'ha anat perdent. O potser solament és que s'ha anat transformant? La comunica-

ció ha canviat de canals, però encara recordo aquells vespres d'estiu. Tothom havia acabat les feines. Potser alguna dona ho aprofitava per sargir a la llum d'una bombeta. Les bombetes perdien potència així que se n'encenia una altra. Un nena enganxava els vals de descompte a la llibreta de la botiga del poble. Els nens es rellevaven per anar amb les dues bicicletes dels grans, millor si era una de noia, perquè no tenien aquella barra que uneix el selló amb el manillar.

Aleshores, dins de casa o al pedrís del costat de la porta, s'iniciava la conversa. Es parlava dels fets del dia, o es rememoraven històries antigues, de quan es va fer la carretera, de la Guerra Civil, dels avis del doctor —el feixista del poble— o de casaments desgraciats. Sempre hi havia algú que sabia captivar l'audiència. Lentament, per fricció, el món anava entrant entre l'audiència. S'endrecava l'entorn, se situava qui vivia a cada casa. Els infants sentien aquella remor al lluny. Potser s'hi acostaven. «Des d'aquí es veien els reflectors de Montjuïc, que pentinaven el cel buscant els avions italians que venien de Mallorca».

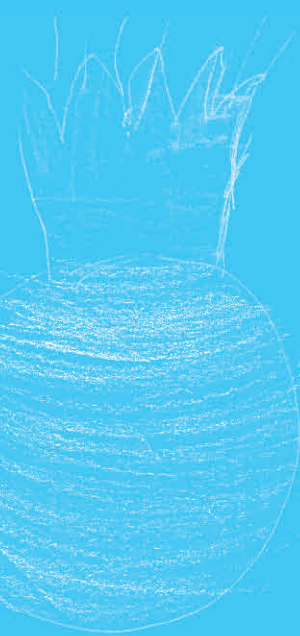
Era la història, la de veritat, la que s'amaga sota les xifres dels llibres. I tot tenia els seus matisos, perquè tothom en tenia una idea diferent, segons l'experiència viscuda. Sense aquestes imatges, les llums de Bagdad no passen de làsers de discoteca. Però, gràcies a aquells vespres, ens hi podem imaginar la gent que hi patia a sota, els que corrien cap al refugi. Els nens que perdien pares i els pares que perdien nens.

Ara, aquestes imatges estan en mans de les grans corporacions. Elles seleccionen l'aliment que els televisors abocaran en tantes cases. La ficció, també. S'han menjat l'espai per al diàleg. El televisor ha substituït el pedrís. També la premsa, aquesta que se'ns menja per dins i que ens fa estar damunt de les criatures, perquè cal que corrin per arribar puntuals a l'escola, o perquè han d'anar a música, o a dormir.

Això sí: continuem sense poder-nos creure les respostes oficials, perquè són discursos sense matisos, sense gent al darrere, sense imaginació. I necessitem posar cares i noms a la realitat que amaguen les grans paraules. Potser és aquesta necessitat la que ha fet sorgir un nou moviment que se'ls ha escapat de les mans. Els correus electrònics anaven plens: acudits, cartes de protesta, denúncies, propostes d'accions. Aquests sí que ens els creïem més, perquè sabíem qui ens ho enviava. Hi havia dies en què et senties desbordat. Tancar els llums, picar cassoles, abstenir-te de comprar productes americans, sumar-te a la manifestació, aturar la feina un quart d'hora, o una hora, o tot un dia, posar un llençol blanc... I els infants s'han hagut d'enfrontar amb molts interrogants. Qui són els dolents, si ho són i per què, per què no ens escolten...

Per parlar-hi, perquè tinguin l'oportunitat de deixar les preguntes que els ronden pel cap, cal temps. Un passeig pel parc, el camí d'anar a l'escola o de tornar-ne —quan no correm empaitats per la premsa—, el sopar sense el televisor engegat, o els vespres aquells d'estiu, en què la conversa s'estira sense voluntat de trans-

condència mentre els nens continuen les seves investigacions importantíssimes pel voltant. Sí, cal deixar-los temps per païr la resposta, la qual, no en tinguem dubte, els portarà a generar una nova pregunta. El millor, però, és quan intentem trobar la resposta entre tots. A vegades m'adono que les meves filles ja sabien la resposta i que solament esperaven que els la confirmés. Altres vegades, potser cal anar a buscar l'Atles, o el diari, o recordar una història que ens van explicar, o buscar algú altre que domini més el tema. Quan demanen coses sobre Jesús i la seva família, les adreço a la seva àvia. Jo vaig una mica fluix en història sagrada. Ho reconec: sóc un ignorant. Però tinc la sort de saber-ho.

—A l'Iraq hi ha nens que moren? —em va preguntar la Queralt.

Sí, és clar. I què és la mort? I tantes coses. I jo penso que això és com una vacuna que les ajudarà a situar-se al món, com totes les opinions que n'han sentit, a l'escola, a casa dels avis, quan hem estat parlant-ne amb els amics. I espero que els generi més interrogants, que deixaran anar al primer que enxampin, i que les respostes siguin prou diferents. La veritat sempre és molt més rica i complexa del que ens volen fer creure. Dos dits més tres dits no solament fan cinc, també fan una mà. I si en un cabàs portem 77 ous i n'hi afegim 150 el resultat serà una truita. I que primer no va ser ni l'ou ni la gallina, sinó el dinosaure. I sí, malauradament els dolents també tenen pares. Si no en tinguessin, serien més fàcils de detectar. ■

Espai per a una creativitat sense límit

Ceres, Pintures de dit, Témpera,
Gouache, Vernís fixador,
Pasta Blanca per enganxar.
AL SERVEI DE L'ENSENYAMENT

MANLEY®

Vincle afectiu i atenció precoç

L'infant estableix un vincle afectiu amb la mare i el pare des de ben aviat. Si aquesta primera relació funciona, el nadó anirà ampliant el seu cercle de relacions i el món se li farà interessant. De la qualitat d'aquest primer vincle, doncs, en depèn el bon desenvolupament emocional i les possibilitats de fer aprenentatges.

Núria Beà

El vincle afectiu entre mare (pares) i nen és l'eix conductor al voltant del qual desenvolupem tota la nostra feina.

Entenc per vincle afectiu els llaços d'afecte, interès i importància que hi ha entre les persones, els quals porten a un coneixement cada cop més ampli de l'altre, permeten desenvolupar empatia de l'un envers l'altre i donen a l'altre noció de ser estimable i, d'aquí, autoestima, confiança i seguretat.

Per tant, s'entén que sigui molt important que entre pares i fill hi hagi un bon vincle afectiu, ja que és a través d'aquest lligam que els pares poden captar i identificar-se amb els sentiments del seu infant i donar-li una resposta que l'ajudi a progressar, desenvolupar *insight*, diferenciar realitat de fantasia, etc. A més, això permet a la llarga que el fill desenvolupi recursos i confiança en ell mateix, com per saber

d'un bebè, que està en procés d'interessar-se i orientar-se pel món, això encara té molta més transcendència. Tots sabem que el nadó està biològicament programat per dirigir, en un primer moment, els afectes cap a la mare. És justament a través d'aquesta primera relació que anirà entrant en contacte amb el món; si aquesta primera relació va bé, «funciona», el món es fa interessant per al nen, justament perquè, al nen, li interessa el món de la mare. I, posteriorment, cada cop presta atenció a un horitzó més ampli: el pare, les persones properes que l'envolten –els germans, els avis– i després l'amplia als objectes i a les relacions diferents. Això el porta a desenvolupar el seu aparell emocional i les seves capacitats i desigs d'a-

què ha de fer i mantenir la calma en els episodis normals de la vida, fins i tot quan la mare no hi és.

Però, quan es tracta

prendre. En canvi, si bebè i mare no aconsegueixen teixir aquesta primera relació, el nen se sent perdut, i va replegant-se, fent una evolució molt més conflictiva i empobrida, respecte al món que l'envolta.

Avui es parla de «resiliència». Aquest és un terme que ve de la física i vol dir la capacitat que té un material per tornar a la forma original després d'un impacte. En psicologia es defineix com la capacitat de les persones per poder recuperar-se i reprendre l'evolució després de viure una situació traumàtica. Es considera que el factor bàsic que ens fa resilents és haver desenvolupat, durant les primeres èpoques de la vida, formes de vinculació afectiva suficientment fortes i eficaces –segons Boris Cyrulnik (2002) en l'etapa preverbal, o sia, en els primers dotze mesos de vida– que, després i al llarg de la vida, podrem transferir a les altres relacions. En cas d'agressió o de traumatisme, el nen podrà reprendre l'evolució gràcies a aquests primers vincles, o bé establir-ne de nous quan

“Una bona vinculació amb els pares promou un bon desenvolupament.”

s’han perdut les persones amb qui es tenien els primers llaços afectius.

En resum, doncs, una bona vinculació amb la mare –i molt aviat amb tots dos pares– promou un bon desenvolupament emocional, possibilitats de fer aprenentatges i resiliència.

Mary Ainsworth (1970 i 1979) va definir quatre formes diferents de vinculació en bebès de 12 a 18 mesos, segons la mena de relació que nen i mare hagin desenvolupat: vincle protector, d’evitació, ambivalent i desorganitzat. Basa la definició en l’observació de:

1. La capacitat que té el bebè d’explorar l’entorn, en presència de la mare.
2. La reacció del nen si aquesta surt de l’habitació.
3. Com rep un adult que entra, quan la mare ha sortit i
4. Com rep la mare quan aquesta torna.

Quan el vincle afectiu és del tipus protector, el nen, gràcies a la seguretat que li dóna la presència de la mare, no dubta a allunyar-se d’ella per explorar l’entorn i tornar al seu costat per mostrar-li i compartir-hi les descobertes. Si la mare surt i entra un altre adult, accepta parcialment els intents d’aquest de tranquil·litzar-lo. Quan la mare torna a entrar es precipita cap a ella per intercanviar-hi som-

riures i contacte, i mostrar-li allò que fa. Això mostra que el nen, a través de la relació amb la mare, ha adquirit suficient seguretat; pot separar-se’n breument i deixar-se consolar per un altre adult. De tota manera, quan la mare torna la rep amb alegria i d’una manera ben diferenciada.

Altres formes de vinculació no permeten el nen explorar els objectes davant la mare; quan aquesta surt la desesperació impedeix que un altre adult el pugui tranquil·litzar i també reprendre la relació amb la mare quan aquesta retorna.

Que el vincle establert sigui de qualitat més bona o més dolenta depèn del fet que la interacció sigui més o menys ajustada i, per tant, de les capacitats dels qui hi intervenen. En Atenció Precoç, se’ns consulta sobre un bebè o un nen petit que presenta alguna dificultat en l’evolució. Unes vegades són els pares, els que se n’han adonat, d’altres ha estat algun professional: el pediatre, el mestre, etc. Molt sovint trobem que la interacció és poc ajustada: unes vegades això serà causat per impediments del mateix nen, d’altres per problemes per part dels pares d’establir una relació amb el fill. Freqüentment, les dificultats hi són per ambdues parts i en cercle viciós.

Quan el bebè presenta alguna discapacitat, tant la mare com el nen es troben amb grans dificultats per poder establir un vincle vàlid (el bebè és menys competent i la mare està en una situació emocional complexa ja que ha de fer el dol del nen desitjat i, a més, té totes les angúnies pel futur del fill). I, en canvi, el progrés que pugui fer l’infant dependrà

en bona part de la relació que hagi establert amb el seu entorn.

Per tant, per al nostre treball, observar la qualitat d’aquest vincle és molt important. Com dèiem a l’inici, el vincle existeix en els dos sentits i és d’aquesta manera que hi hem d’estar atents.

Veure com es relaciona el nen amb els adults que se n’ocupen ens dóna idea, d’una banda, de les possibilitats que té el menut d’observar, mantenir l’atenció, fixar-se i, per tant, aprendre i, simultàniament, de com el tracten, s’hi relacionen, el coneixen, etc. Estem, doncs, fixant-nos sempre en quina forma de relació –quins vincles hi ha establerts– entre el nen i els seus pares. Això ens dóna ja una idea de quina haurà de ser la nostra intervenció per ajudar el nen a anar endavant.

Iniciem la nostra observació ja d’entrada, a la primera visita, quan ens expliquen el motiu de consulta. El fet de qui ha detectat les dificultats i com les viuen els pares (com una murga, com una cosa insalvable, etc.) ja ens dóna noció de fins a quin punt coneixen el fill, quina imatge en tenen, i també d’algunes característiques de la personalitat dels pares. Després, a través de la història que ens refereixen, dels antecedents, dels primers temps de vida del nen, de les vicissituds que van passar, etc., ens anirem fent idea de com es va anar construint aquest vincle. De passada, anem coneixent la mare; com observa i com interpreta els fets que ens relata ens permeten intuir la seva sensibilitat i capacitat –a través de com coneix el nen, com se sent d’orientada amb ell, etc.

D'altra banda –si el nen és present– l'anem observant; com ens mira, com se'ns atansa (o no), accepta (o no) les joguines que li hem ofert, què en fa, com es relaciona amb els pares i com va se'ns atansa a mesura que passa l'estona. Això permet saber aspectes de la qualitat del vincle establert i de la forma de relació que –en el present– el nen és capaç d'establir amb les persones i amb els objectes. Per exemple:

1. No baixa de la falda, i plora tota l'estona, molt espantat de nosaltres, mostrant que la presència de la mare no és suficient per donar-li tranquil·litat.
2. A l'altre extrem, juga amb el professional des del primer moment «com si fos un vell amic», o

3. Mira i manipula les joguines amb prou feines i a més sense funció d'exploració ni de joc, d'una manera estereotipada.

Al mateix temps, contrastem la nostra observació amb el relat que ens fan els pares.

A més, sovint proposem altres entrevistes, aquestes al nen. Segons quina edat tingui l'infant entrarà sol o acompanyat d'un dels pares. En el primer cas anirem veient la capacitat del nen de vincular-se amb nosaltres i, en el segon, anirem veient també com es relaciona amb l'adult proper que l'hagi acompanyat.

El tractament en atenció precoç té diversos objectius, relacionats amb el problema del nen. Però sempre hi ha un eix conductor: el vincle. En la situació terapèutica, el professional

(psicòleg, logopeda, fisioterapeuta, etc.) s'interessa pel nen, el va coneixent i això fa que aquest s'interessi pel terapeuta i per tot el que aquest li aporta, tant si és ajudar-lo a moure's, a observar o a posar paraules a sentiments i emocions. L'eix és sempre el mateix. Primer cal que ens interessem pel nen perquè aquest s'interessi per nosaltres, pel que li oferim.

En alguns casos, relacionar-se amb el nen serà més fàcil que en d'altres; quan ell ha establert un bon vincle amb els seus cuidadors, es vincularà més fàcilment amb nosaltres i aquest serà un bon punt de partida per al que farem. En canvi, en aquells nens que no van construir el vincle inicial amb la seva mare, o que van construir un vincle problemàtic, autístic, ens costarà poder-nos-hi relacionar i, per tant, aquesta serà la primera feina: vincular-nos amb ell i, al mateix temps, també, ajudar la mare (els pares) a fer-ho. ■

Referències bibliogràfiques

- AINSWORTH, Mary S. (1979): «Infant-Mother attachment», *American Psychologist*, vol. 34, núm. 10, pàg. 932-937.
- AINSWORTH, M. S., i S. M. BELL (1970): «Attachment, exploration and separation: illustrated by the Behavior of One-year-olds in a Strange Situation», *Child Development*, vol. 41, pàg. 49-67.
- CYRULNIK, Boris (2001): *Los patitos feos*, Barcelona: Gedisa.

Nota

Una versió d'aquest treball va ser presentada a la Taula Rodona «El vincle afectiu: Eix diagnòstic i terapèutic en l'infant» (Aula oberta Francesc Cantavella) organitzada per la FETB el 24 de maig del 2001.

Els contes i el temps

Els follets i el sabater

Elisabet Abeyà

Se'ns acaba un any més i, amb la màgia de la nit de Nadal, recordem aquest conte d'«Els follets i el sabater». Ens remet una vegada més al temps, aquest temps que ens fuig ràpidament quan ens encarem amb feines entretingudes, com fer sabates. Segur que moltes de vegades, quan tenim feines de llarga durada, ens agradaria tenir uns ajudants tan eixerits com aquests follets. I potser a vegades podem fer de follets quan trobem en la nostra vida algun sabater que s'ho mereix.

Aquest conte pertany al recull dels germans Grimm i us l'ofereim en la versió de Carles Riba. ■

UNA VEGADA era un sabater que, sense cap culpa, s'havia anat tornant tan pobre, que a l'últim ja no li va restar sinó un tros de couro per a un sol parell de sabates. Al vespre, doncs, tallà les sabates que volia fer l'endemà i, com que era home de consciència neta, es posà tranquil·lament al llit, s'encomanà a Nostre Senyor i s'adormí.

L'endemà, en haver dit les oracions i anar-se a posar a la feina, vet aquí que sobre la taula hi havia les dues sabates llestes.

Es meravellà tot i no sabia què dir-hi. Les agafà per considerar-les ben de prop: eren d'un treball tan polit, que no hi havia un sol punt mal donat, com si es tractés d'una obra de passantia. A la poca estona entrà també un comprador i, com que les sabates li van plaure tant, pagà més del preu, i el sabater amb els diners pogué procurar-se cuir per a dos parells de sabates.

Les tallà al vespre, i l'endemà de matí anava a posar-se tot animat a la feina, però no va caldre, perquè, en ell llevar-se, ja estaven llestos, i no mancaren tampoc compradors que els hi pagaren tan bé, que pogué marcar-se cuir per a quatre parells.

L'endemà, de bona hora trobà així mateix els quatre parells llestos, i així continuà la cosa: allò que als vespres tallava, els matins ja era fet, de manera que aviat tornà a tenir el seu honrat passament i a l'últim fou un home benestant.

Vet aquí, doncs, que un vespre, no gaire abans de Nadal, l'home havia tallat la feina i, en ésser hora d'anar al llit, digué a la seva dona:

–Què et sembla si aquesta nit vetllessim per veure qui és que ens presta una mà tan socorredora?

La dona va trobar-ho bé i encengué un llum; després s'amagaren al racó de l'estança, darrere les robes que hi havia penjades, i espiaren.

A mitja nit, vingueren dos homenets petits, bufons, tots nus, que es posen davant la taula del sabater, agafen tota la feina que hi havia tallada i comencen amb llurs ditets a foradar, picar i cosir, amb tant d'afany i tan de pressa, que el sabater, meravellat, no podia apartar-ne els ulls. No descansaren fins que tot estigué llest i a punt sobre la taula; llavors partiren rabents.

L'endemà digué la dona:

–Els homenets ens han fet rics.

Els hauríem de demostrar el nostre agraïment. Corren pel món sense res a la pell i deuen tenir fred. Saps què? Els cosiré camiseteta, casaca, armilla i calcetes; faré també un parell de mitges per a cadascun; tu fes-los un parell de sabates.

L'home va respondre:

–Em sembla bé.

I, al vespre, quan ho tingueren tot enllestit, posaren els presents en lloc de la feina tallada en un muntet sobre la taula i llavors s'amagaren, per veure quina cara hi farien els homenets.

Cap a mitja nit vingueren saltironant i anaren a fer feina de seguida, però com que no trobaren cuir tallat, sinó totes aquelles peces de vestir tan bufones, de primer s'esbalaïren, però després mostraren una viva alegria. Amb la més gran llestesa es vestiren, es passaren la mà per la bella roba, ajustant-se-la al cos. I cantaren:

Oh quins galants n'hi ha de nosaltres!

De sabaters, que ja en facin els altres!

Llavors es posen a botar i a ballar, i vinga saltar per sobre cadires i escons. A l'últim, ballant, ballant, passen la porta.

Des d'aleshores no tornaren més, però el sabater va ésser feliç mentre va viure, i cosa que emprenia, cosa que encertava. ■

Tret de *Rondalles de Grimm* (traduïdes per Carles Riba), Barcelona: Joventut, 1998.

Què passa quan...

Rates de Biblioteca

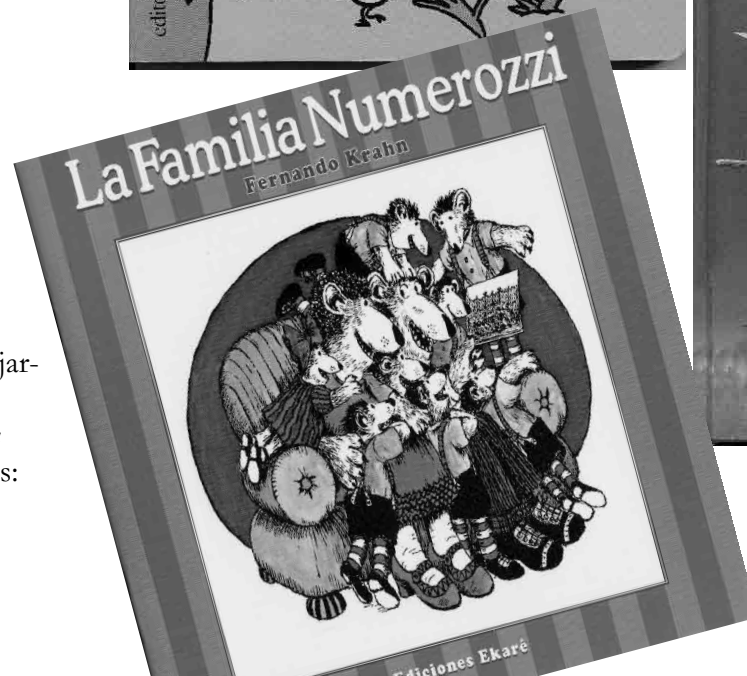
...la mare s'ocupa tota sola de la fillada?

VIDAL, Anna M., M. Àngels COMELLA i Mercedes NAVARRO: *Ai, la sorra!*, Barcelona: Cruïlla, 2002.

...els pares són més esbojarrats que els fills?

KRAHN, Fernando: *La familia Numerozzi*, Caracas: Ekaré, 2000.

...l'oncle fa de cangur?

LOBEL, Arnold: *Tío Elefante*, Madrid: Alfaguara, 1984.

...algú va a parar a una altra família?

CANNON, Janel: *Stelalluna*, Barcelona: Juventud, 1994.

**Congrés Internacional
a Reggio Emilia**

Creuant límits

Del 25 al 28 de febrer del 2004

**Idees i experiències
en un diàleg
per a una nova cultura
de l'educació
dels infants i dels adults**

El *Congrés*, dedicat a Loris Malaguzzi, el fundador de l'experiència pedagògica i de les escoles infantils de l'Ajuntament de Reggio Emilia, vol constituir una ocasió per a la trobada, el diàleg i l'intercanvi entre persones de diferents cultures i experiències.

El *Congrés* representa una oportunitat internacional per al diàleg i l'intercanvi al voltant de temes com els drets i el potencial dels infants i dels adults, els processos d'aprenentatge i el paper estratègic de l'escola.

També intentarà reflectir i parar atenció als «potencials reals» expressats pels infants en els seus processos d'aprenentatge i de creixement.

Contingut

- Constarà d'un congrés
- Exposicions
- Visites a les escoles
- Activitats culturals

Llengües

Les llengües oficials del congrés són l'italià i l'anglès. Hi haurà un servei de traducció simultània durant les sessions plenàries i un servei de traducció consecutiva en els grups de discussió.

Preu

600 euros.

Període d'inscripció

Fins al 30 de novembre d'enguany.

Més informació

conference@reggiochildren.it
www.reggiochildren.it

Cursos d'hivern d'escola bressol i parvulari a l'A. M. Rosa Sensat

Escola bressol i parvulari

34101 Tot sona! Descoberta del so amb nens de 0-3 anys

La màgia del so envolta l'infant des del primer moment. La veu de la mare, dels éssers que l'estimen, el so dels sonalls, les joguines... Totes aquestes experiències li parlen del món i l'ajuden a interaccionar-hi. Com des del plor, el barboteig, el crit, la rialla, podem arribar a la cançó. Professora: Montserrat Dulcet
Durada: 15 hores
Dissabtes de 9 a 14 h
Calendari: 13, 20 i 27 de març

34102 Autonomia de l'infant i actitud dels adults a l'escola bressol (0-3)

Des de fa anys s'experimenta a l'escola bressol del Parlament Europeu de Brussel·les la metodologia que utilitza l'Institut Lóczy de Budapest per desenvolupar les capacitats dels infants. Es presentaran les condicions i característiques d'aquesta iniciativa, fent un balanç dels resultats i traient conclusions pràctiques per al treball a les nostres escoles bressol. Professora: Montserrat Fabrés
Durada: 15 hores
Dissabtes de 9.30 a 14.30 h
Calendari: 31 de gener i 7 i 14 de febrer

34103 Com motivar els infants en el seu desenvolupament sensorial i plàstic (3-6)

Aquest curs es planteja en dos apartats: un de caràcter sensorial (materials didàctics per desenvolupar la cognició) i un altre de caràcter plàstic. Es treballarà el desenvolupament sensorial, la línia, el color, la llum i l'ombra, la textura, el ritme, el moviment, el volum, figura i fons... Professora: Montserrat Cosidó
Durada: 30 hores
Dijous de 18 a 21 h
Calendari: 29 de gener, 5, 12, 19 i 26 de febrer, 4, 11, 18 i 25 de març i 1 d'abril

34104 Construcció de materials per a l'educació de la mirada (0-3)

En aquest curs-taller proporcionarem experiències, coneixements, eines i recursos per a la construcció de materials i propostes d'activitats destinades a afavorir, en els infants de l'escola bressol, l'hàbit de la mirada activa i de la contemplació. Professora: Montserrat Nicolàs
Durada: 30 hores
Dilluns de 18 a 21 h
Calendari: 26 de gener, 2, 9, 16 i 23 de febrer; 1, 8, 15, 22 i 29 de març

34105 Jugar, descobrir i experimentar a parvulari (3-6)

El curs pretén que es valori el joc exploratori a parvulari tot cercant materials, organitzacions i actituds que el puguin afavorir i que es reflexioni sobre la importància de

les actituds i maneres de fer de l'adult per potenciar i afavorir les activitats d'experimentació.

Professora: Sílvia Majoral
Durada: 15 hores
Dijous de 18 a 21 h
Calendari: 19 i 26 de febrer, 4, 11 i 18 de març

34106 i 34107 Audicions musicals per a nens de 0-3 anys: històries de la son sonant

En el curs treballarem el recurs musical de l'audició tot explicant contes musicals. D'aquestes audicions n'extraurem el màxim d'experiències musicals que ens permetin conèixer i gaudir més de la música. A partir de l'emoció de sentir una història que la música ens dona treballarem la cançó, el timbre, el ritme, la psicomotricitat, el moviment, l'espai, el cos, l'expressió oral, la memòria... Professora: Montserrat Dulcet
Durada: 15 hores cada curs
Dissabtes de 9 a 14 h (34106) i dimecres de 18 a 21 h (34107)
Calendari: 31 de gener, 7 i 14 de febrer (34106) 3, 10, 17, 24 i 31 de març (34107)

34108 Curs: Taller d'ombres

Cada generació d'infants redescobreix l'ombra i el plaer de jugar-hi. En el taller construirem eines i descobrirem els mitjans necessaris per treballar amb ombres a l'escola bressol i al parvulari.

Professor: Mariano Dolci
Durada: 15 hores
De dilluns a divendres
Calendari: 26, 27, 28, 29 i 30 de gener

34109 La natura entra a l'escola (0-6)

Amb la natura com a protagonista presentarem una proposta pedagògica que té en compte la curiositat dels infants així com l'observació i l'experimentació amb elements naturals presents en el nostre entorn. Professora: Berta Vila
Hi col·laboren: Carme Cols i Pitu Fernández, mestres
Dissabtes de 9 a 14 h
Durada: 15 hores
Calendari: 17, 24 i 31 de gener

Jornades d'educació infantil

La natura: art, ciència i coneixement

23 i 24 de gener
Coordinen: Sílvia Majoral, Sol Indurain i Carme Cols
Inscripció de l'1 al 20 de desembre

Educació infantil i primària

34110 Natura sostenible. L'hort ecològic a l'escola

Es pretén divulgar les pràctiques ecològiques com un model natural de vida que contribueixi a l'educació pel desenvolupament sostenible. Es parlarà del treball de la terra, la manipulació d'eines, la preparació de planters, el contacte respectuós

amb les plantes i els insectes i altres aspectes del cultiu d'un hort ecològic i com tot això pot influir en valors que facin més acollidora la Terra i més humana la convivència dels qui l'habitarem.

Coordinació: Carme Cols

Professor: Pepe Vico

Durada: 21 hores

Dimars de 18 a 21 h

Calendari: 13, 20, 27 de gener i 3 i 10 de febrer. El primer dia es concretaran les dates de les dues sortides de camp, en dissabte, a Torrelles de Llobregat

34111 Un jardí al pati de l'escola: aprofundiment

Ens trobarem per parlar i aprofundir en el coneixement de les plantes.

En la primera sessió situarem els vostres interessos i sortirem a passejar per Barcelona per poder veure i aprofundir amb els arbres, enfiladisses, arbustos, dissenys de jardí... Farem una sessió al Garden Bordas per aprendre a preparar la terra segons les plantes que volem plantar.

Professor: Joan Bordas i Mercè Beltran

Coordinació: Carme Cols

Durada: 12 hores

Dissabtes de 10 a 14 hores

Calendari: 7, 14 i 21 de febrer

34112 La pràctica docent a l'educació infantil i primària

Es pretén actualitzar la formació del professorat per poder desenvolupar la tasca educativa d'una manera satisfactòria i efi-

caç. Aprofundirem en coneixements i estratègies que permetin realitzar creativament i d'una manera personalitzada la tasca educativa, d'acord amb els postu-

lats que exigeix el sistema educatiu actual.

Coordina: Carles Gràcia

Durada: 130 hores

Calendari: dimecres de 18 a 21 h

34113 Investiguem amb imatges amb l'ordinador (3-8)

Analitzarem el món de la imatge tot trobant diferents estratègies per crear, modificar, animar imatges, etc. L'enfocament del curs es farà des de l'òptica dels infants, intentant descobrir com treballen amb les diferents eines. Manipularem càmeres digitals, escàners, web-cams, la xarxa internet, etc.

Cal tenir experiència en l'ús d'eines multimèdia.

És aconsellable que els participants que tinguin càmera digital MAVICA (la càmera dels centres docents públics) o una càmera digital qualsevol, la puguin portar al curs.

Professors: Anna Torner

i Andreu Cardo

Durada: 30 h

Dimarts de 18 a 21 h

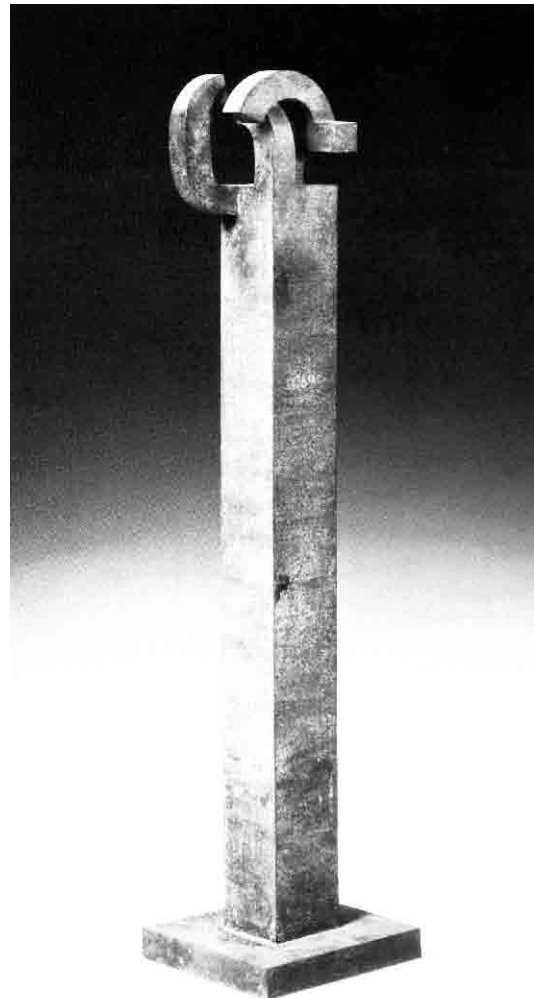
Calendari: 27 de gener, 3, 10, 17, 24 de febrer i 2, 9, 16, 23 i 30 de març

Chillida a la Fundació Miró

Del 21 de novembre d'enguany al 25 de gener del 2004, s'exhibirà a la Fundació Joan Miró de Barcelona una gran exposició d'homenatge a l'escultor basc mort fa un any. S'hi mostraran 120 peces, entre escultures, terracotes i obres sobre paper.

Més informació: tel. 93 443 94 70

www.bcn.fjmiro.es

La nostra portada

Amb el Gat de Fernando Botero tanquem un any de portades dedicades a l'escultura. Ara el trobareu a la Rambla del Raval de Barcelona, tot i que ha corregut pel parc de la Ciutadella, Montjuïc i les Drassanes. No sembla que pugui ser tan viatger, oi, un gat tan gros i rabassut? Al contrari dels personatges d'El Greco, que sempre apareixen xuclats, els de Botero sembla que els inflin. Una bona resposta en una època en què es vol imposar la model esquelètica. Procedent de Colòmbia, és com si Botero tornés a l'època de Rubens, quan les fams assetjaven Europa i la bellesa, com la riquesa, s'atribuïa als que menjaven bé. Però d'una manera amable, satisfeta i, també, amb un punt surreal i infantil, de conte.

Education 0 - 6 years old**Joan Ripoll, pediatrician**

JOSEP BRAS, ELISENDA TRIAS,
RAMON MARTÍNEZ CALLÉN,
INFÀNCIA

This is an article on the recently deceased Joan Ripoll, with contributions from different perspectives, including pediatricians who began working when he did as well as pediatricians from a later generation. Infància has also participated.

School for ages 0 - 3**Observation of Living Things in the Boyeros Square**

GLÒRIA BLASI, CARMÉ
CISNEROS, M. CAMINO VAL,
ÀNGELS ZAMORA

Children take an interest in living things. A square near the school that is familiar to the children and well known to some of them is the context in which a small group of 2 - 3 year-olds were able to observe the living things there. They discovered ants and, at different times, the children looked, spoke, deduced and learnt

what ants are like, where they live and how they move around.

Autonomy and Cooperation in the Life of a Day Care Centre

HEIDE WETTICH

During the renovations of a day care centre in Magúncia, the principles set down by Emmi Pikler were applied. The result is a relaxed atmosphere that offers safety and a richness of materials for the children. The work of the adults, who accompany and observe, encourages the children to make discoveries. This is a subtle piece of work, in which everything is subject to analysis and to achieving an active infant.

School for ages 3 - 6**On a Time for Everything. A time to live, wander, find oneself, play, express oneself and love**

JOSEPA GÓMEZ I BRUGUERA
Do our children have time? We're not talking about time to produce, to thicken one's workbook, but time to look, wander, digest, talk,

reflect and understand their surroundings, to help them order the world and enjoy it. Do they have time for that?

Making Rights Real

MAITE PUJOL

On the basis of different situations lived in the classroom and the school yard, certain elements of analysis are highlighted on two civil and political rights on which primary school teachers can have a more direct impact in their day-to-day work. Rights which the pace of daily life can make us neglect.

Children and Society**Doubts in Times of War**

RAIMON PORTELL

If we have doubts about how the world around us functions, how can we help to show this world to our children in all its complexity? In the face of the certainty and lack of nuance of some governing politicians, we can only offer doubts, dialogue and the constant search for answers.

Children and Health**Affective Links and Early Child Care**

NÚRIA BEÀ

The child establishes an affective link with his mother and father from very early on. If this first relationship works, the child will broaden his circle of relationships and the world will become an interesting place for him. His or her proper emotional development and the possibility for learning depends on the quality of this initial emotional link.

Traducció de Michael Tregebov

Bambini, setembre del 2003

www.edizionijunior.it/bambini.htm

«La città educativa»

Piero SACCHETO

«Oltre la pedagogia della relazione»

Donatella SAVIO

«Guardare oltre l'anticipo»

Giancarlo CERINI

«L'ingresso anticipato alla scuola dell'infanzia»

Monica GUERRA, Tiziana MORGANDI

«La cultura dei laboratori»

Battista QUINTO BORGHI

«Un laboratorio per piccolissimi»

Asilo nido AQUILONE DI LORA-COMO

«Il Giocatappeto»

Ketti BELLOTTO

«I Laboratori nelle sezioni»

D. D. di CHIARI

Scuola Materna, núm. 3, setembre del 2003

www.lascuola.it

«Possibilità, antinomie e limiti dell'agire educativo»

Andrea BOBBIO

«La responsabilità per il creato»

Gian Leonildo ZANI

«Incontrarsi e guardarsi negli occhi»

Luciana FERRABISCHI

«Verso un modello comunitario di formazione»

Andrea BOBBIO

Vita dell'infanzia, juliol-agost del 2003

«La educazione dalla nascita»

Maria MONTESSORI

Subscripció a la revista **Infància**

Cognoms: _____

Nom: _____

Adreça: _____

Codi postal: _____

Població: _____

Província: _____

Telèfon: _____

Correu electrònic: _____

NIF: _____

Se subscriu a INFÀNCIA (6 números l'any)

Preu per al 2003 (IVA inclòs): 36,35 euros

Europa: 44,70 euros

Resta del món: 47 euros

Pagament: Per xec nominatiu, a favor de l'A. M. Rosa Sensat

Per domiciliació bancària

Butlleta de domiciliació bancària

Cognoms, nom del titular

Entitat

Oficina

DC

Compte/llibreta

Firma del titular

Envieu-ho a: INFÀNCIA, av. de les Drassanes, 3, 08001 Barcelona

Subscripció per Internet: www.revistainfancia.org

NOVETAT

Penny Ritscher: **El jardí dels secrets**

El jardí, un veritable taller d'intel·ligència. El jardí, un espai i un temps de vida que ofereix als infants múltiples i complexes possibilitats motrius, sensorials, emotives, socials, estètiques.

Nombre de pàgines 123.
PVP 13 euros.

Edita: Associació de Mestres Rosa Sensat
www.revistainfancia.org

TEMES D'INFÀNCIA

Berta, tu pots!

Lourdes Calvet Arratibel

Aquesta és la breu, però intensa, història d'una noia de vint-i-set anys amb una deficiència intel·lectual. Deixa't portar i, d'una manera agradable, planera i amb un fi sentit de l'humor, t'anirà explicant com han estat aquests anys de la seva vida. Coneixeràs com descobreix la seva diferència, com lluita per acceptar-la, com ho viuen els pares, els germans; quins entrebancs ha d'anar superant: mèdics, de relació amb el món, l'etapa escolar, la primera regla, l'amor, la parella... Entendràs la lluita d'aquests nois i noies per acceptar la realitat i tirar endavant. Tot i tenir una limitació intel·lectual, tenen la suficient clarividència per adonar-se de les seves limitacions.

R O S A
S E N
S A T

**Edita: Associació de Mestres
Rosa Sensat**

56 pàgines

PVP: 9,90 euros

Seccions

Editorial

La resistència	núm. 130, pàg. 1
Tenim un problema?	núm. 131, pàg. 1
Les altres veus	núm. 132, pàg. 1
Acaba un curs agredolç	núm. 133, pàg. 1
Proposem el no	núm. 134, pàg. 1
El que volem	núm. 135, pàg. 1

Educar de 0 a 6 anys

CANALS, M. Antònia: Maria Montessori i el seu concepte d'educació	núm. 130, pàg. 5-10
GARCIA, Mònica: Entrevista a Paola Strozzi	núm. 130, pàg. 11-15
CABANELLAS, M. Isabel; ESLAVA, Juan José: Avaluar, escoltar, valorar l'aprenentatge infantil	núm. 131, pàg. 5-11
CANEVARO, Andrea: Saber perdre temps, saber-ne guanyar	núm. 132, pàg. 5-10
PENN, Helen: Nens i nenes pobres en països pobres	núm. 133, pàg. 6-8
HOYUELOS, Alfredo: El futur de la pedagogia de Loris Malaguzzi ..	núm. 134, pàg. 5-10
BRAS, Josep, i altres: Joan Ripoll, mestre de metges i mestres ..	núm. 135, pàg. 7-10

Escola 0-3

CASALÉ, Dolors; RUS, Empar: La relació amb els pares a l'escola bressol	núm. 130, pàg. 16-19
GÒDIA, Josepa; ROMA, Aurora; ROSELL, Àngels: Espais a l'escola bressol municipal Cappon de Lleida	núm. 130, pàg. 20-24
BELLO, Nancy; BORDONAT, Teresa; OLESTI, Missi; OLLÉ, Àngels: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'infants	núm. 131, pàg. 12-14
NICOLÁS, Montserrat: Desvetllar la mirada activa	núm. 131, pàg. 15-18
GIVERT, Carme; SALA, Mercè: L'hort	núm. 132, pàg. 11-14
RITSCHER, Penny: Els límits de l'escola	núm. 133, pàg. 9-12
SIMON, Rosa: La maleta dels contes	núm. 133, pàg. 13-14
LOBO, Elena: Educatiu i/o assistencial. Un cop més una contradicció?	núm. 134, pàg. 11-16
BLASI, Glòria; CISNEROS, Carmen; VAL, M. Camino; ZAMORA, Àngels: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros	núm. 135, pàg. 11-15
WETTICH, Heide: Autonomia i cooperació en la vida diària d'una escola bressol	núm. 135, pàg. 16-18

Bones pensades

TODOLÍ, Dolors: Els temps a les butxaques	núm. 130, pàg. 25
COLS, Carme: Records	núm. 131, pàg. 19
- Records	núm. 133, pàg. 15
GIMENO, Xavier: El temps de l'equip	núm. 134, pàg. 17
GRAUGÉS, Marta: El pedris	núm. 135, pàg. 19

Escoltem-los

MAJORAL, Sílvia: La tristesa	núm. 132, pàg. 15

Escola 3-6

SALVADOR, Berta: Un ensenyament multicultural. Sis mesos en una escola infantil de Londres	núm. 130, pàg. 27-30
FERREROS, Isabel; VALLÈS, Paquita; MAJORAL, Sílvia: Els nens i nenes de parvulari parlen del <i>Prestige</i>	núm. 131, pàg. 20-21

GÓMEZ, Cristobal: La conquesta de la classe. El període d'adaptació	núm. 131, pàg. 22-27
MAJORAL, Sílvia: És divertidíssim jugar amb capses!	núm. 131, pàg. 28-30
TODOLÍ, Dolors: Inspirats per Picasso. un taller a la classe de quatre i cinc anys	núm. 132, pàg. 16-19
STROZZI, Paola; FILIPPINI, Tiziana: Algunes regles per fer juntament amb les mestres	núm. 132, pàg. 20-24
ABEYÀ, Elisabet: Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs	núm. 133, pàg. 16-17
ALTIMIR, David: L'avaluació: ens hem rendit?	núm. 133, pàg. 18-20
DÍEZ, M. Carmen; OLMEDO, Isabel: Permis per dubtar	núm. 134, pàg. 18-22
ANGELINI, Eleonora: El Laboratori de la Biodiversitat	núm. 134, pàg. 23-26
GÓMEZ BRUGUERA, Josepa: Del temps per a totes les coses	núm. 135, pàg. 20-22
PUJOL, Maite: Fem realitat els drets	núm. 135, pàg. 23-27

Infant i societat

TORRES, Jurjo: Educació infantil, equitat i justícia social. Des de la Llei de qualitat	núm. 130, pàg. 31-37
MATA, Marta: Què pot interessar del Fòrum Barcelona 2004 al món de l'educació?	núm. 131, pàg. 31-33
FLORES, Teresa: És veritat que no hi ha temps per als contes? ..	núm. 131, pàg. 34-36
GIMÉNEZ, Toni: Cantant per a la mainada	núm. 132, pàg. 25-27
HOYUELOS, Alfredo: Sorpresa i indignació des de Pamplona	núm. 132, pàg. 28-30
GARCIA, Mònica: Horari i calendari al 0-6. Taula rodona amb els sindicats	núm. 133, pàg. 21-27
DURAN, Teresa: Teatre o el joc de «fer veure que...»	núm. 134, pàg. 27-29
GRAUGÉS, Marta; GIRASOL, Equip: Dóna'm temps	núm. 134, pàg. 30-33
PORTELL, Raimon: Dubtes en temps de guerra	núm. 135, pàg. 28-30

Infant i salut

GARCÍA PARRA, Carme: Cures de la pell	núm. 130, pàg. 38-40
FALK, Judit: Esperem un bebè. Com preparar la «germana gran» ..	núm. 131, pàg. 37-40
DÍEZ, M. Carmen: Els vuit tentacles de la hiperactivitat	núm. 132, pàg. 31-38
SAN MARTÍN, Yolanda; TRIAS, Elisenda: El pediatre que escolta ...	núm. 133, pàg. 28-33
INFÀNCIA: Higiene, alimentació, afecte i estimulació. Entrevista amb Nolasac Acarín	núm. 133, pàg. 34-36
ESTAÚN, Santiago: Cronopsicologia de l'infant i de l'adult	núm. 134, pàg. 34-40
BEÀ, Núria: Vincle afectiu i atenció precoç	núm. 135, pàg. 31-33

Llibres a mans dels infants

RATES DE BIBLIOTECA: Quins pares de paper!	núm. 130, pàg. 41
- Mares, maretes, marones, marasses	núm. 131, pàg. 41
- Jo també en vull tenir!	núm. 132, pàg. 39
- Assortit d'avis	núm. 133, pàg. 37
- Sis llibres, sis històries, sis realitats	núm. 134, pàg. 41
- Què passa quan... ..	núm. 135, pàg. 36

El conte

ABEYÀ, Elisabet: Els contes i el temps. La bella dorment	núm. 130, pàg. 42-43
- Els contes i el temps. L'aneguet lleig	núm. 131, pàg. 42-43
- Els contes i el temps. La tortuga i la llebre	núm. 132, pàg. 40-41
- Els contes i el temps. La caseta de sucre	núm. 133, pàg. 38-39
- Els contes i el temps. El rellotge que mai no anava a l'hora ..	núm. 134, pàg. 42-43
- Els contes i el temps. Els follets i el sabater	núm. 135, pàg. 34-35

Autors

ABEYÀ, Elisabet: Els contes i el temps. La bella dorment núm. 130, pàg. 44-45
 – Els contes i el temps. L'aneguet lleig núm. 131, pàg. 42-43
 – Els contes i el temps. La tortuga i la llebre núm. 132, pàg. 40-41
 – Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs núm. 133, pàg. 16-17
 – Els contes i el temps. La caseta de sucre núm. 133, pàg. 38-39
 – Els contes i el temps. El rellotge que mai no anava a l'hora núm. 134, pàg. 42-43
 – Els contes i el temps. Els follets i el sabater núm. 135, pàg. 34-35
 ALTÍMIR, David: L'avaluació: ens hem rendit? núm. 133, pàg. 18-20
 ANGELINI, Eleonora: El Laboratori de la Biodiversitat núm. 134, pàg. 23-26
 BEÀ, Núria: Vincle afectiu i atenció precoç núm. 135, pàg. 31-33
 BELLO, Nancy: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'Infants
 BLASI, Glòria: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros núm. 131, pàg. 12-14
 BORONAT, Teresa: En el començ, començ. La biblioteca a la llar
 d'Infants núm. 131, pàg. 12-14
 BRAS, Josep: A Joan Ripoll, pediatre núm. 135, pàg. 7-10
 CABANELLAS, Isabel: Avaluat, escoltar, valorar l'aprenentatge infantil
 CANALS, M. Antònia: Maria Montessori i el seu concepte d'educació
 CANEVARO, Andrea: Saber perdre temps, saber-ne guanyar núm. 130, pàg. 5-10
 CASALÉ, Dolors: La relació amb els pares núm. 132, pàg. 5-10
 CISNEROS, Carmen: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros
 COLS, Carme: Records núm. 130, pàg. 16-19
 – Records núm. 135, pàg. 11-15
 – Records núm. 131, pàg. 19
 – Records núm. 133, pàg. 15
 DIEZ, Carmen: Els vuit tentacles de la hiperactivitat núm. 132, pàg. 31-38
 – Permis per a dubtar núm. 134, pàg. 18-22
 DURAN, Teresa: Teatre o el joc de «fer veure que...» núm. 134, pàg. 27-29
 ESLAVA, Juan José: Avaluat, escoltar, valorar l'aprenentatge infantil
 ESTAUÑ, Santiago: Cronopsicologia de l'infant i de l'adult núm. 131, pàg. 5-11
 FERREROS, Isabel: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige
 FILIPPINI, Tiziana: Algunes regles per fer juntament amb les mestres
 FLORES, Teresa: De veritat no hi ha temps per als contes núm. 134, pàg. 34-40
 FALK, Judit: Esperem un bebè. Com preparar la «germana gran» núm. 131, pàg. 37-40
 GARCÍA, Carme: Cures de la pell núm. 130, pàg. 38-40
 GARCIA, Mònica: Entrevista a Paola Strozzi núm. 130, pàg. 11-15
 – Horari i calendari al 0-6. Taula rodona amb els sindicats núm. 133, pàg. 21-27
 GIMÉNEZ, Toni: Cantant per a la mainada núm. 132, pàg. 25-27
 GIMENO SORIA, Xavier: El temps de l'equip núm. 134, pàg. 17
 GIRASOL, Equip: Dóna'm temps núm. 134, pàg. 30-33
 GIVERT, Carme: L'hort núm. 132, pàg. 11-14
 GÒDIA, Josepa: Espais a l'escola bressol municipal Cappont de Lleida
 GÓMEZ BRUGUERA, Josepa: Del temps per a totes les coses núm. 130, pàg. 20-24
 GÓMEZ, Cristobal: La conquesta de la classe. El període d'adaptació
 GRAUGÉS, Marta: El pedrís núm. 135, pàg. 20-22
 HOYUELOS, Alfredo: Sorpresa i indignació des de Pamplona núm. 131, pàg. 22-26
 – El futur de la pedagogia de Loris Malaguzzi núm. 135, pàg. 19
 INFÀNCIA: Higiene, alimentació afecte i estimulació. Entrevista amb
 Nolasac Acarín núm. 132, pàg. 28-30
 LOBO, Elena: Educatiu i/o assistencial. Un cop més una contradicció
 MAJORAL, Sílvia: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige
 – És divertidíssim jugar amb capsels! núm. 131, pàg. 28-30
 – La tristesa núm. 132, pàg. 15

MATA, Marta: Què pot interessar del Fòrum Barcelona 2004 al
 món de l'educació? núm. 131, pàg. 31-33
 NICOLÁS, Montse: Desvetllar la mirada activa núm. 131, pàg. 15-18
 OLESTI, Misi: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'Infants
 OLLÉ, Angels: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'Infants
 OLMEDO, Isabel: Permis per a dubtar núm. 131, pàg. 12-14
 PENN, Helen: Nens i nenes pobres en països pobres núm. 134, pàg. 18-22
 PORTELL, Raimon: Dubtes en temps de guerra núm. 133, pàg. 6-8
 PUJOL, Maite: Fem realitat els drets núm. 135, pàg. 28-30
 RATES DE BIBLIOTECA: Quins pares de paper! núm. 135, pàg. 23-27
 – Mares, maretes, marones, marasses núm. 130, pàg. 41
 – Jo també en vull tenir! núm. 131, pàg. 41
 – Assortit d'avis núm. 132, pàg. 39
 – Sis llibres, sis històries, sis realitats núm. 133, pàg. 37
 – Què passa quan... núm. 134, pàg. 41
 RITSCHER, Penny: Els límits de l'escola núm. 135, pàg. 36
 ROMA, Aurora: Espais a l'escola bressol municipal Cappont de Lleida
 ROSELL, Angels: Espais a l'escola bressol municipal Cappont de Lleida
 RUS, Empar: La relació amb els pares núm. 133, pàg. 9-12
 SALA, Mercè: L'hort núm. 130, pàg. 20-24
 SALVADOR, Berta: Un ensenyament multicultural. Sis mesos en una
 escola de Londres núm. 130, pàg. 27-30
 SAN MARTÍN, Yolanda: El pediatre que escolta núm. 133, pàg. 28-33
 SIMÓN, Rosa: La maleta dels contes núm. 133, pàg. 13-14
 STROZZI, Paola: Algunes regles per fer juntament amb les mestres
 TODOLÍ, Dolors: Els temps a les butxaques núm. 132, pàg. 20-24
 – Inspirats per Picasso. Un taller a la classe de quatre i cinc anys
 TORRES, Jurjo: Educació infantil equitat i justícia social. Des de la
 Llei de qualitat núm. 130, pàg. 31-37
 TRIAS, Elisenda: El pediatre que escolta núm. 133, pàg. 28-33
 VAL, M. Camino: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros núm. 135, pàg. 11-15
 VALLÈS Paquita: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige
 WETTICH, Heide: Autonomia i cooperació en la vida diària d'una
 escola bressol núm. 131, pàg. 20-21
 ZAMORA, Angels: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros núm. 135, pàg. 16-18
 núm. 135, pàg. 11-15

Temes

Actualitat educativa

GIVERT, Carme; SALA, Mercè: L'hort núm. 132, pàg. 11-14

Adaptació

GÓMEZ, Cristobal: La conquesta de la classe. El període d'adaptació núm. 131, pàg. 22-27

Anàlisi institucional

HOYUELOS, Alfredo: Sorpresa i indignació des de Pamplona núm. 132, pàg. 28-30

Aprenentatge

CABANELLAS, M. Isabel; ESLAVA, Juan José: Avaluar, escoltar, valorar l'aprenentatge infantil núm. 131, pàg. 5-11

FERREROS, Isabel; VALLÉS, Paquita; MAJORAL, Sílvia: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige núm. 131, pàg. 20-21

INFANCIA: Higiene, alimentació, afecte i estimulació. Entrevista amb Nolasac Acarín núm. 133, pàg. 34-36

Arquitectura

RITSCHER, Penny: Els límits de l'escola núm. 133, pàg. 9-12

Autonomia

WETTICH, Heide: Autonomia i cooperació en la vida diària d'una escola bressol núm. 135, pàg. 16-18

Avaluació

CABANELLAS, M. Isabel; ESLAVA, Juan José: Avaluar, escoltar, valorar l'aprenentatge infantil núm. 131, pàg. 5-11

ALTIMIR, David: L'avaluació: ens hem rendit? núm. 133, pàg. 18-20

Ciències

ANGELINI, Eleonora: El Laboratori de la Biodiversitat núm. 134, pàg. 23-26

Comunicació

SIMON, Rosa: La maleta dels contes núm. 133, pàg. 13-14

ABEYÀ, Elisabet: Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs núm. 133, pàg. 16-17

SAN MARTÍN, Yolanda; TRIAS, Elisenda: El pediatre que escolta núm. 133, pàg. 28-33

PORTELL, Raimon: Dubtes en temps de guerra núm. 135, pàg. 28-30

Cultura

PENN, Helen: Nens i nenes pobres en països pobres núm. 133, pàg. 6-8

DURAN, Teresa: Teatre o el joc de «fer veure que...» núm. 134, pàg. 27-29

Disposicions legals

TORRES, Jurjo: Educació infantil, equitat i justícia social. Des de la Llei de qualitat núm. 130, pàg. 31-37

Drets de l'Infant

PUJOL, Maite: Fem realitat els drets núm. 135, pàg. 23-27

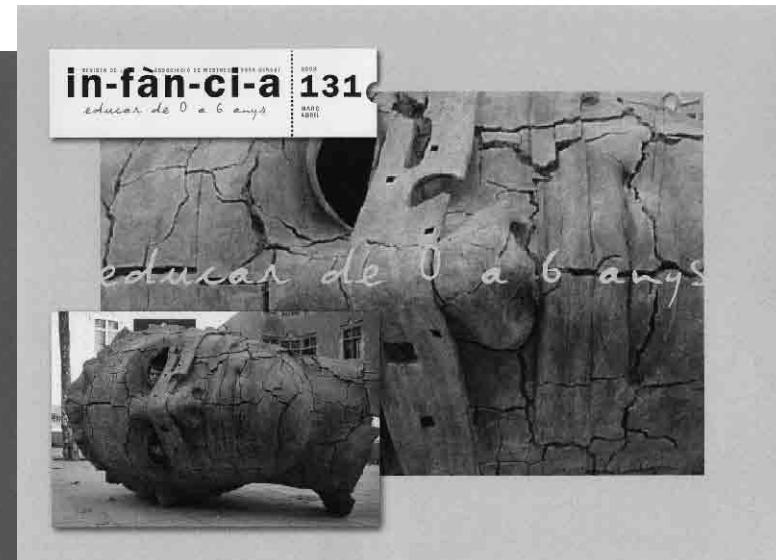
Ecologia

ANGELINI, Eleonora: El Laboratori de la Biodiversitat núm. 134, pàg. 23-26

CISNEROS, Carmen; BLASI, Glòria; VAL, M. Camino; ZAMORA, Àngels: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros núm. 135, pàg. 11-15

Educació arreu del món

SALVADOR, Berta: Un ensenyament multicultural. Sis mesos en una escola infantil de Londres núm. 130, pàg. 27-30

PENN, Helen: Nens i nenes pobres en països pobres núm. 133, pàg. 6-8

Educació

GRAUGÉS, Marta; GIRASOL, Equip: Dóna'm temps núm. 134, pàg. 30-33

Elements de la natura

RITSCHER, Penny : Els límits de l'escola núm. 133, pàg. 9-12

Entrevistes

GARCIA, Mònica: Entrevista a Paola Strozzi núm. 130, pàg. 11-15

INFANCIA: Higiene, alimentació, afecte i estimulació. Entrevista amb Nolasac Acarín núm. 133, pàg. 34-36

Equip

DÍEZ, M. Carmen; OLMEDO, Isabel: Permis per dubtar núm. 134, pàg. 18-22

Escola

CASALÉ, Dolors; RUS, Empar: La relació amb els pares a l'escola bressol núm. 130, pàg. 16-19

Espai

RITSCHER, Penny: Els límits de l'escola núm. 133, pàg. 9-12

GÒDIA, Josepa; ROMA, Aurora; ROSELL, Àngels: Espais a l'escola bressol municipal Capponet de Lleida núm. 130, pàg. 20-24

Estètica

NICOLÁS, Montserrat: Desvetllar la mirada activa núm. 131, pàg. 15-18

TODOLÍ, Dolors: Inspirats per Picasso. Un taller a la classe de quatre i cinc anys núm. 132, pàg. 16-19

Família

FALK, Judit: Esperem un bebè. Com preparar la «germana gran» núm. 131, pàg. 37-40

Fer de mestre

GARCIA, Mònica: Entrevista a Paola Strozzi núm. 130, pàg. 11-15

FERREROS, Isabel; VALLÈS, Paquita; MAJORAL, Sílvia: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige núm. 131, pàg. 20-21

GÓMEZ, Cristóbal: La conquesta de la classe. El període d'adaptació núm. 131, pàg. 22-27

STROZZI, Paola; FILIPPINI, Tiziana: Algunes regles per fer juntament amb les mestres núm. 132, pàg. 20-24

DÍEZ, M. Carmen: Els vuit tentacles de la hiperactivitat núm. 132, pàg. 31-38

ABEYÀ, Elisabet: Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs núm. 133, pàg. 16-17

ALTIMIR, David: L'avaluació: ens hem rendit? núm. 133, pàg. 18-20

LOBO, Elena: Educatiu i/o assistencial. Un cop més una contradicció? núm. 134, pàg. 11-16

DÍEZ, Carmen; OLMEDO, Isabel: Permis per dubtar núm. 134, pàg. 18-22

WETTICH, Heide: Autonomia i cooperació en la vida diària d'una escola bressol núm. 135, pàg. 16-18

GÓMEZ BRUGUERA, Josepa: Del temps per a totes les coses núm. 135, pàg. 20-22

PUJOL, Maite: Fem realitat els drets núm. 135, pàg. 23-27

Folklore

GIMÉNEZ, Toni: Cantant per a la mainada núm. 132, pàg. 25-27

Formació de mestres

BRAS, Josep, i altres: Joan Ripoll, mestre de metges i mestres núm. 135, pàg. 7-10

Higiene

GARCÍA PARRA, Carme: Cures de la pell núm. 130, pàg. 38-40

Història

CANALS, M. Antònia: Maria Montessori i el seu concepte d'educació núm. 130, pàg. 5-10

HOYUELOS, Alfredo: El futur de la pedagogia de Loris Malaguzzi núm. 134, pàg. 5-10

Interculturalisme

SALVADOR, Berta: Un ensenyament multicultural. Sis mesos en una escola infantil de Londres núm. 130, pàg. 27-30

MATA, Marta: Què pot interessar del Fòrum Barcelona 2004 al món de l'educació? núm. 131, pàg. 31-33

Joc

MAJORAL, Sílvia: És divertidíssim jugar amb capses! núm. 131, pàg. 28-30

DURAN, Teresa: Teatre o el joc de «fer veure que...» núm. 134, pàg. 27-29

Joguines

MAJORAL, Sílvia: És divertidíssim jugar amb capses! núm. 131, pàg. 28-30

Literatura Infantil

- BELLO, Nancy; BORONAT, Teresa; OLESTI, Missi; OLLÉ, Àngels: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'Infants núm. 131, pàg. 12-14
 FLORES, Teresa: És veritat que no hi ha temps per als contes? . . . núm. 131, pàg. 34-36
 SIMON, Rosa: La maleta dels contes núm. 133, pàg. 13-14

Música

- GIMÉNEZ, Toni: Cantant per a la mainada núm. 132, pàg. 25-27

Natura

- GIVERT, Carme; SALA, Mercè: L'hort núm. 132, pàg. 11-14
 CISNEROS, Carmen; BLASI, Glòria; VAL, M. Camino; ZAMORA, Àngels: Observació dels éssers vius a la plaça Boyeros núm. 135, pàg. 11-15

Neurologia

- INFANCIA: Higiene, alimentació, afecte i estimulació. Entrevista amb Nolasac Acarín núm. 133, pàg. 34-36
 BEÀ, Núria: Vincle afectiu i atenció precoç núm. 135, pàg. 31-33

Pares

- GARCIA, Mònica: Horari i calendari al 0-6. Taula rodona amb els sindicats núm. 133, pàg. 21-27

Pedagogia

- CANALS, M. Antònia: Maria Montessori i el seu concepte d'educació núm. 130, pàg. 5-10
 CANEVARO, Andrea: Saber perdre temps, saber-ne guanyar núm. 132, pàg. 5-10
 STROZZI, Paol; FILIPPINI, Tiziana: Algunes regles per fer juntament amb les mestres núm. 132, pàg. 20-24
 HOYUELOS, Alfredo: El futur de la pedagogia de Loris Malaguzzi núm. 134, pàg. 5-10

Plàstica

- NICOLÁS, Montserrat: Desvetllar la mirada activa núm. 131, pàg. 15-18
 TODOLÍ, Dolors: Inspirats per Picasso. Un taller a la classe de quatre i cinc anys núm. 132, pàg. 16-19

Política educativa

- TORRES, Jurjo: Educació infantil, equitat i justícia social. Des de la Llei de qualitat núm. 130, pàg. 31-37
 HOYUELOS, Alfredo: Sorpresa i indignació des de Pamplona núm. 132, pàg. 28-30
 ABEYÀ, Elisabet: Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs núm. 133, pàg. 16-17
 GARCIA, Mònica: Horari i calendari al 0-6. Taula rodona amb els sindicats núm. 133, pàg. 21-27
 LOBO, Elena: Educatiu i/o assistencial. Un cop més una contradicció? núm. 134, pàg. 11-16

Prevenió sanitària

- SAN MARTÍN, Yolanda; TRIAS, Elisenda: El pediatre que escolta núm. 133, pàg. 28-33

Psicologia

- ESTAÚN, Santiago: Cronopsicologia de l'infant i de l'adult núm. 134, pàg. 34-40
 BEÀ, Núria: Vincle afectiu i atenció precoç núm. 135, pàg. 31-33

Puericultura

- FALK, Judit: Esperem un bebè. Com preparar la «germana gran» núm. 131, pàg. 37-40
 BRAS, Josep, i altres: Joan Ripoll, mestre de metges i mestres núm. 135, pàg. 7-10

Recursos didàctics

- BELLO, Nancy; BORONAT, Teresa; OLESTI, Missi; OLLÉ, Àngels: En el començ, començ. La biblioteca a la llar d'Infants núm. 131, pàg. 12-14

Relació amb pares

- CASALÉ, Dolors; RUS, Empar: La relació amb els pares a l'escola bressol núm. 130, pàg. 16-19

Salut

- GARCÍA PARRA, Carme: Cures de la pell núm. 130, pàg. 38-40

Societat

- FERREROS, Isabel; VALLÈS, Paquita; MAJORAL, Sílvia: Els nens i nenes de parvulari parlen del Prestige núm. 131, pàg. 20-21
 MATA, Marta: Què pot interessar del Fòrum Barcelona 2004 al món de l'educació? núm. 131, pàg. 31-33
 PENN, Helen: Nens i nenes pobres en països pobres núm. 133, pàg. 6-8

Teatre

- DURAN, Teresa: Teatre o el joc de «fer veure que...» núm. 134, pàg. 27-29

Temps

- FLORES, Teresa: És veritat que no hi ha temps per als contes? núm. 131, pàg. 34-36
 CANEVARO, Andrea: Saber perdre temps, saber-ne guanyar núm. 132, pàg. 5-10
 ABEYÀ, Elisabet: Parlar i escoltar quan som molts i quan som pocs núm. 133, pàg. 16-17
 GRAUGÉS, Marta; GIRASOL, Equip: Dóna'm temps núm. 134, pàg. 30-33
 ESTAÚN, Santiago: Cronopsicologia de l'infant i de l'adult núm. 134, pàg. 34-40
 GÓMEZ BRUGUERA, Josepa: Del temps per a totes les coses núm. 135, pàg. 20-22